

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning. Den nya lagen ska ersätta den gällande lagen om säkerställande av att vissa effektreserver inom elproduktionen kan användas. Syftet med propositionen är att fortsättningsvis garantera förutsättningar för att upprätthålla en effektreserv och att utveckla systemet med en effektreserv i en mer flexibel och mångsidig riktning. Genom upprätthållande av effektreserven minskas risken för att man i syfte att upprätthålla effektbalansen inom elsystemet blir tvungen att begränsa elförbrukningen under perioder med förbrukningstoppar som infaller vintertid.

Det nuvarande tidsbundna effektreservsystemet föreslås bli ersatt med ett system av permanent natur. En bedömning av behovet av effektreserver och av mängden av behövlig kapacitet ska dock göras med jämna mellanrum. Bedömningen ska göras minst vart fjärde år.

Med avvikelse från det nuvarande systemet ska det enligt propositionen vara möjligt att i

fortsättningen erbjuda systemet också annan elproduktionskapacitet än kapacitet vid kondenskraftverk som hotas av nedläggning. Dessutom föreslås att aktörer med förmåga till flexibel elförbrukning ska ha möjlighet att delta i effektreservsystemet.

Det föreslås att den elproduktionskapacitet eller last med förmåga till flexibel elförbrukning som behövs som effektreserv vid vart och ett av tidpunkterna skaffas genom ett anbudsförfarande. Energimarknadsverkets uppgift ska vara att bedöma behovet av effektreserver och den behövliga kapacitetens mängd samt att vid behov ordna ett anbudsförfarande i syfte att skaffa kapacitet till effektreservsystemet.

Effektreservsystemet ska finansieras med särskilda avgifter för elförbrukningen, som grundar sig på utnyttjandet av elsystemet och stamnätet och som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska ha rätt att samla in av användarna av överföringstjänster.

Lagen avses träda i kraft den 1 mars 2011.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 Inledning.....	3
2 Nuläge.....	3
2.1 Lagstiftning och praxis	3
Situationen under normala förhållanden	3
Beredskap inför undantagsförhållanden.....	5
Balansen mellan elproduktion och elförbrukning i det finska elsystemet	6
2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet.....	6
Reglering av elimporten i Europeiska unionen	6
Direktivet om den inre marknaden för el.....	7
Direktivet om tryggheten av elförsörjningen	8
Regleringen om tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i Europeiska unionen.....	8
Norden och den nordiska elmarknaden.....	9
2.3 Bedömning av nuläget	10
3 Målsättning och de viktigaste förslagen	11
3.1 Målsättning	11
3.2 Alternativa tillvägagångssätt.....	12
3.3 De viktigaste förslagen	13
4 Propositionens konsekvenser.....	14
4.1 Ekonomiska konsekvenser	14
Ekonomiska konsekvenser för elanläggningsföretagen	14
Ekonomiska konsekvenser för elanvändarna	14
Samhällsekonomiska konsekvenser.....	14
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	15
4.3 Konsekvenser för miljön.....	15
4.4 Samhälleliga konsekvenser.....	15
Konsekvenser för elleveranssäkerheten	15
Konsekvenser för sysselsättningen	16
5 Beredningen av propositionen	16
DETALJMOTIVERING	17
1 LAGFÖRSLAG.....	17
1 kap. Allmänna bestämmelser	17
2 kap. Åtgärder för att upprätthålla en effektreserv	18
3 kap. Myndighetsuppgifter och påföljder	25
4 kap. Särskilda bestämmelser	27
2 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	29
3 IKRAFTTRÄDANDE.....	29
4 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN OCH LAGSTIFTNINGSSORDNING.....	29
LAGFÖRSLAG.....	31
Lag om en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning	31

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Elproduktionen och elförbrukningen bör hela tiden vara i balans, eftersom el inte kan lagras i elsystemet. I Finland och i de övriga nordiska länderna infaller topparna av elförbrukningen under ett par av de kallaste dagarna på vintern. Under milda vintrar kan man stanna klart under toppförbrukningen.

Elförbrukningen i Finland har under flera år ökat jämnt med drygt två procent per år med undantag för åren 2005, 2008 och 2009 då strejken inom skogsindustrin och den ekonomiska recessionen, som hade en ovanligt stor effekt, minskade elförbrukningen. Toppförbrukningsmängden har för sin del ökat med i genomsnitt cirka 300 megawatt per år. Enligt målscenariot i regeringens klimat- och energistrategi på lång sikt (SRR 6/2008) förväntas elförbrukningen fram till år 2020 öka med en dryg procent och toppförbrukningen med ca 200 megawatt per år.

Vår egen produktionskapacitet räcker i dagens läge inte till för att täcka toppförbrukningen. Vintern 2006—2007 då effektbristen i elsystemet varit som störst har förbrukningstoppen varit ca 1 800 megawatt högre än den tillämpliga produktionskapaciteten. Utöver det inhemska elproduktionsmaskineriet används för eltillförsel gränsförbindelseledningar med Sverige, Ryssland, Estland och Norge. De skärpta effektbalanssituationerna i elnätet i nordvästra Ryssland samt i Sverige ledde emellertid i januari 2006 till att Ryssland och Sverige begränsade sin export till Finland för att trygga sin egen eltillgång.

Kraftverken drivs i den prioriteringsordning som de rörliga produktionskostnaderna på den nordiska elmarknaden, som bildas av Finland, Sverige, Norge och Danmark, ställer. De kraftverk vilkas rörliga produktionskostnader är dyrast startas sist i prioriteringsordningen, först i den situationen då elförbrukningen är som högst. Dessa kraftverk får årligen några tiotal drifttimmar under vanliga vintrar. Under milda vintrar drivs de inte alls. Till följd av det obetydliga driftsbehovet kan elmarknaden inte garantera dessa kraftverk

en tillräcklig avkastning som skulle täcka underhållet och den periodiska servicen av anläggningarna. Ur elsystemets och elförbrukarnas synvinkel behövs de ifrågavarande kraftverkens produktionskapacitet emellertid på marknaden under toppförbrukningsperioden.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Situationen under normala förhållanden

Syftet med elmarknadslagen (386/1995), som gavs år 1995, har varit att förbättra elmarknadens funktion och därmed trygga ett effektivt och konkurrenskraftigt elproduktionssystem i Finland. Med reformen har man eftersträvat att minska hindren för konkurrensen samt att slopa onödiga regleringar inom elproduktionen. Genom utökad konkurrens har användningen av resurserna effektiviserats och kostnadsinbesparingar för elförbrukarna och samhällsekonomin åstadkommit.

Energimarknadsverket har med stöd av 16 § i elmarknadslagen förordnat stamnätsinnehavaren Fingrid Abp att som systemansvarig svara för den tekniska funktionsdugligheten och driftssäkerheten hos landets elsystem samt att sörja för uppgifter som hör till det riksomfattande balansansvaret på ett sätt som är ändamålsenligt och, med tanke på parterna på elmarknaden, jämlikt och icke-diskriminerande. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar har till uppgift att sörja för att balansen mellan elproduktionen och elförbrukningen bibehålls under varje timme i det finska elsystemet.

Fingrids uppgifter i egenskap av systemansvarig har i detalj fastslagits i bolagets elnätstillstånd. Den systemansvariga definierar den driftssäkerhetsnivå som ska upprätthållas i det finska stamnätet, upprätthåller de systemtekniska krav som hänförs till detta och kommer med parterna i systemet överens om de förfaringsätt som tryggar systemets

tekniska funktionsduglighet. Den systemansvariga sörjer dessutom för upprätthållandet av frekvensen och upprätthållandet av den riksomfattande effektbalansen under varje timme samt för den balanselfunktion som de balansansvariga som har avtalsförhållanden med den systemansvariga behöver. Den systemansvariga har till uppgift att svara för hanteringen av överföringarna i stamnätet och i de gränsledningar som den har i sin besittning, verksamheten i nätet i en normal situation och driftsövervakningen samt sörja för utredningen av allvarliga störningar och återställande av elsystemet till normalläge.

De nordiska systemansvariga har ingått ett avtal om gemensamma principer vid drivandet av elsystemet. De systemansvariga upprätthåller och tar vid behov i användning de produktionsreserver som behövs och upprätthåller en gemensam nordisk reglerkraftsmarknad för att bibehålla balansen i systemet.

Enligt 16 b § i elmarknadslagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av lagen och gäller balansansvaret är varje part på elmarknaden i en normal situation inom elsystemet ansvarig för sin egen elbalans, dvs. för att partens eltillförsel täcker partens elförbrukning. Varje part svarar i princip för sin egen elleveranssäkerhet sedan den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvar har upphört efter en driftimme. Parterna har också möjlighet att sörja för upprätthållandet av sin leveranssäkerhet på det sätt som de anser är bäst.

Till elmarknadslagen fogades i december 2004 tre nya bestämmelser med vilka myndigheterna gavs tilläggsbefogenheter i fråga om tryggheten av elleveranssäkerheten.

Med stöd av 35 § i elmarknadslagen kan statsrådet i syfte att trygga tillräcklig eltillförsel besluta om ordnande av offentligt andbudsförfarande för ny elproduktionskapacitet eller åtgärder för styrning av efterfrågan. Beslutet får fattas endast om tillgången på el, med beaktande av planerade elproduktionsinrättningar och överföringsförbindelser samt elproduktionsinrättningar och överföringsförbindelser som anläggs, inte räcker till för att svara på efterfrågan på el i Finland och om tillräcklig eltillförsel inte kan tryggas genom andra åtgärder.

Med stöd av 36 a § i lagen får Energimarknadsverket för sin del bestämma att tidpunkten för ett planerat underhållsstopp vid ett kraftverk med en effekt på minst 100 megavoltampere ska infalla utanför toppförbrukningsperioden mellan den 1 december och den 28 februari, om det finns grundad anledning att misstänka att tillgången på el inte skulle motsvara efterfrågan på el i Finland vid den tidpunkt som anmälts för underhållsstoppet.

Energimarknadsverket fick i uppdrag att i samarbete med andra myndigheter följa med hur balansen mellan utbudet av el och efterfrågan på el utvecklas i Finland.

Bestämmelser om det gällande systemet med en effektreserv finns i lagen om säkerställande av att vissa effektreserver inom elproduktionen kan användas (1082/2006) som är en tidsbunden lag. Syftet med lagen har varit att för att säkerställa elleveranssäkerheten skapa förutsättningar för upprätthållandet av en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktionen och elförbrukningen för den tid då elsystemet har en skärpt effektsituation, till dess den femte kärnkraftverksenheten har tagits i drift. Genom lagen försöker man minska risken för att man, för att upprätthålla effektbalansen i elsystemet, blir tvungen att ta till begränsningar av elförbrukningen. Lagen har trätt i kraft den 15 december 2006 och ska vara i kraft till den 28 februari 2011. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar upprätthåller systemet med en effektreserv enligt de principer som anges i lagen. Energimarknadsverkets uppgift är att utöva tillsyn över att lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den följs samt före idrifttagning fastställa reglerna för upprätthållandet av driftsberedskapen i kraftverksenheterna som ingår i det system som gäller upprätthållandet av en effektreserv, drivandet av enheterna och utbudandet på marknaden av den el som de producerar samt att fastställa grunderna för de avgifter som ska tas ut för finansiering av systemet. De kondenskraftverk som ingår i systemet för upprätthållande av en effektreserv hålls under vinterperioden i driftsberedskap så att de kan startas inom 12 timmar perioden mellan den 1 december och den 28 februari. De producenter som anslutit sig till systemet är skyldiga att under perioder med toppförbruk-

ning på marknaden bjuda ut el som producerats av kraftverken i systemet enligt de regler som gäller för systemet. Dessutom kan kraftverken i fråga startas av den systemansvarige stamnätsinnehavaren Fingrid Abp om upprätthållandet av effektbalansen kräver det. Det är frivilligt för kraftbolagen att ställa sina kraftverk till systemets förfogande. Systemet finansieras med separata lagstadgade avgifter som Fingrid samlar in av dem som använder överföringstjänsterna i samband med de avgifter som tas ut för överförings- och gränsöverföringstjänsten. Systemet med en effektreserv omfattar för närvarande tre kraftverk med en sammanlagd effekt på 600 megawatt.

Elförbrukningen måste minskas om efterfrågan på el hotar att överstiga produktionen av el trots det säkerställande av effektbalansen inom elproduktionen som beskrivs ovan. Ransoneringen genomförs av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar samt av övriga nätinnehavare. Elen fördelas då med beaktande av samhällets livsviktiga funktioner, eventuella myndighetsföreskrifter, planer och skyldigheter samt rådande omständigheter. I enlighet med de företagsvisa beredskapsplanerna säkerställs eltillgången och funktionen för de viktigaste förbrukningsobjekten vid ransoneringen. Nätinnehavarna får sin ransoneringsorder av Fingrid, som i egenskap av systemansvarig har en möjlighet att ställa nödvändiga villkor för elöverföringen samt för användningen av kraftverken och lasterna. Vid elransoneringen kan man inte skilja ut de elförbrukare vilkas elleverantör har orsakat bristen.

Utöver elproducenterna och nätbolagen har också elförbrukarna möjlighet att bereda sig på avbrott i elleveransen med sina egna reservkraftsarrangemang, om en eltillgång utan störningar är nödvändig, såsom inom försvarsmakten, kommunikationsföretag, övervaknings- och bevakningsuppgifter, vid sjukhus, den finansiella branschen eller inom jordbruket. Till de frivilliga beredskapssystemen hör också avtal om bortkoppling av sådan last som lämpar sig för flexibel elförbrukning.

Beredskap inför undantagsförhållanden

Syftet med lagen om tryggnad av försörjningsberedskapen (1390/1992) är att med

tanke på undantagsförhållanden och därmed jämförbara allvarliga störningar trygga befolkningens utkomst, landets näringsliv och de ekonomiska funktioner inklusive tekniska system som är nödvändiga för landets försvar (*försörjningsberedskap*).

Nivån på den försörjningsberedskap som ska upprätthållas har fastslagits i statsrådets beslut om målen med försörjningsberedskapen (539/2008). Enligt beslutet är det allmänna målet med försörjningsberedskapen en försörjningsberedskap som baserar sig på den internationella marknaden samt på nationella åtgärder och resurser. Genom beredskapsåtgärder tryggas den infrastruktur som är nödvändig för ett fungerande samhälle och den kritiska produktionens kontinuitet i alla situationer. Vid sidan av de nationella åtgärderna kompletteras försörjningsberedskapen av de beredskapsåtgärder som vidtagits inom Europeiska unionen, av avtalet om ett internationellt energiprogram (FördrS 115/1991) samt av de bilaterala och multilaterala avtal om ekonomiskt samarbete i krislägen som har ingåtts med olika stater. Beredskapsförberedelserna för de allvarligaste kriserna sker genom nationella åtgärder. I beredskapsförberedelserna anses det allvarligaste hotet mot försörjningsberedskapen vara en krissituation där förmågan att producera kritiska varor och tjänster eller skaffa dem från utlandet tillfälligt har försvårats. Andra centrala hot som äventyrar samhällets ekonomiska funktionsförmåga är störningar i de elektroniska data- och kommunikationssystemen, avbrott i energitillförseln, allvarliga störningar i befolkningens hälsa och funktionsförmåga samt natur- och miljökatastrofer. Försörjningsberedskapens nivå dimensioneras så att befolkningens levnadsmöjligheter och funktionsförmåga samt ett fungerande samhälle kan upprätthållas vid allvarliga störningar och undantagsförhållanden inklusive försvarstillstånd.

För att trygga energitillgången främjas en energiproduktion som baserar sig på flera bränslen och anskaffningskällor. Den inhemska elproduktionen och användningen av inhemska bränslen samt utnyttjandet av kommunalt avfall utvecklas. På grund av vårt lands särförhållanden hålls försörjningsberedskapen för energi på en nivå som överskrider de förpliktelser som följer av

medlemskapet i Europeiska unionen samt avtalet om ett internationellt energiprogram. Med tanke på eventuella störningar i tillgången på importerad energi och för uppfyllandet av internationella avtalsförpliktelser hålls importerat bränsle i säkerhetsupplag i en mängd som motsvarar normalförbrukningen av importerat bränsle under fem månader. I dimensioneringen av upplagen beaktas användningen av oljeprodukter som reservbränsle för naturgas. Av de obligatoriska upplagen av importerat bränsle kan högst en femtedel vara placerade utanför Finland.

Förberedelser görs för att energiproduktionen och energiförbrukningen ska kunna styras med regleringsåtgärder på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på försörjningsberedskapen och uppfyllandet av internationella avtalsförpliktelser.

Åtgärder enligt beredskapslagen kan vidtas i undantagsförhållanden, såsom när ett allvarligt hot mot befolkningens utkomst eller mot grunderna för landets näringsliv beror på försvårad eller förhindrad import av nödvändiga bränslen och annan energi samt råvaror och andra varor eller på någon annan till sina verkningar därmed jämförbar plötslig störning i det internationella handelsutbytet. En ytterligare förutsättning är att myndigheterna inte med normala befogenheter kan få kontroll över situationen. När undantagsförhållanden enligt beredskapslagen råder kan statsrådet genom förordning som utfärdas av republikens president berättigas att utöva befogenheter enligt beredskapslagen. Beredskapen inom elförsörjningen baserar sig i första hand på frivillig beredskapsplanering i de företag som är verksamma i branschen.

Balansen mellan elproduktion och elförbrukning i det finska elsystemet

Under de senaste åren har eltillförseln i Finland varit tillräcklig med tanke på den riksomfattande förbrukningen, och elförbrukningen har inte behövt begränsas på grund av ett för litet utbud. Under de senaste åren har förbrukningstoppen under vintertid överstigit 13 000 megawatt. Den hittills största elförbrukningen, över 14 900 megawatt som medelvärde för en timme, mättes i februari 2007. Förbrukningstoppen under vinterperioden 2009—2010 var över 14 300

megawatt som medelvärde för en timme. Finlands egen elproduktionskapacitet uppgår för närvarande under toppbelastningsperioden till cirka 13 300 megawatt. Den inhemska elproduktionskapaciteten har ju också under de flesta vintrar inte räckt till för att täcka effektbehovet under de högsta förbrukningstopparna. Bristen har täckts genom elimport från grannländerna.

När den varit som störst har den kalkylmässiga effektbristen varit ca 1 800 megawatt under vinterperioden 2006—2007. År 2007 har elförbrukningen enligt Fingrids uppgifter överskridit den tillgängliga elproduktionskapaciteten i sammanlagt 379 timmar dvs. ca två veckor. Elförbrukningen har då överstigit den tillgängliga produktionskapaciteten under en sammanhängande period om ca 20 timmar under några dagar. Under vintern 2009—2010 har elförbrukningen överstigit den tillgängliga produktionskapaciteten i sammanlagt 240 timmars tid.

Under åren 2006 och 2007 har Fingrid vid flera tillfällen varit tvungen att meddela om ett försämrat effektläge under perioder med toppförbrukning. Finlands effektreserver har startats med anledning av ett nordiskt behov tre gånger under vintern 2009—2010. Dessutom har en gång år 2007 en del av kapaciteten inom effektreservsystemet beordrats i driftsberedskap på begäran av Fingrid.

2.2 Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Reglering av elimporten i Europeiska unionen

Europeiska gemenskapens domstol har bl.a. i målen Costa mot Enel 6/64 och Almelo C-393/92 ansett att el utgör en vara och därför ska bestämmelserna om varuhandel tillämpas på elimport. Karaktäristiskt för el jämfört med mera typiska varor är bristen på lagringsmöjlighet.

Bestämmelser om den fria rörligheten för varor ingår i avdelning II i del III i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EU-fördraget). Enligt artikel 28 i EU-fördraget innefattar unionen en tullunion, som ska omfatta all handel med varor och som ska innebära att tullar på import och export samt alla avgifter med motsvarande verkan ska vara

förbjudna mellan medlemsstaterna och att en gemensam tulltaxa gentemot tredje land ska införas. Bestämmelserna om den fria rörligheten för varor ska tillämpas också på varor som kommer från tredje land och som är i fri omsättning i medlemsstaterna.

Enligt artikel 34 i EU-fördraget ska kvantitativa importrestriktioner samt åtgärder med motsvarande verkan vara förbjudna mellan medlemsstaterna. Artikel 36 i EU-fördraget ger medlemsstaterna oberoende av bestämmelserna i artikel 34 möjlighet att meddela sådana förbud mot eller restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors och djurs hälsa och liv. EG-domstolen har i sin tillämpningspraxis med stöd av en tidigare bestämmelse som motsvarar artikel 36 godkänt införandet av kvantitativa restriktioner på energiimport på basis av ett nationellt säkerhetskrav som hänför sig till försörjningsberedskap (mål *Campus Oil* 72/83). Förbuden eller restriktionerna får dock inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller innefatta en förtäckt begränsning av handeln mellan parterna.

På elimporten från tredje land, dvs. andra länder än Europeiska unionens medlemsstater, tillämpas i princip inte bestämmelserna om den inre marknaden utan handeln omfattas av internationella avtalsbestämmelser.

Enligt artikel 207 i EU-fördraget omfattas handelspolitiken av gemenskapsbehörigheten. På importen av varor från tredje land till gemenskapens område tillämpas ett gemensamt system som grundar sig på rådets förordning (EG) nr 260/2009 om gemensamma importregler. Varuimporten från tredje land till gemenskapens område är i regel fri och för den har inga kvantitativa restriktioner satts.

På importen av varor kan emellertid tillsyns- och skyddsåtgärder på EU-nivå tillämpas, om utvecklingen av importen orsakar eller hotar orsaka en allvarlig olägenhet för dem som producerar samma slags eller konkurrerande produkter inom gemenskapen. Dessutom kan på import i undantagsfall tillämpas förbud, kvantitativa restriktioner eller tillsynsåtgärder på grunder som motsvarar berättigade grunder enligt artikel 36 i EU-fördraget. Dylika berättigade grunder är för-

bud och restriktioner som är motiverade bl.a. för allmän ordning eller säkerhet samt för att skydda människors eller djurs hälsa eller liv. Det är exceptionellt att tillsyns- eller skyddsåtgärder tillgrips och därför tolkas förutsättningarna att vidta sådana åtgärder snävt.

Europeiska gemenskapen har ingått ett avtal om partnerskap och samarbete med Ryssland (EGT L 327, den 28 november 1997) som trädde i kraft i december 1997. Syftet med avtalet är att främja handeln mellan avtalsparterna och ekonomiska förbindelser som bygger på marknadsekonomi. Syftet med avtalet är inte att inrätta ett egentligt frihandelsområde. Avtalet innehåller sådana bestämmelser om varuhandel med stöd av vilka produkter som härstammar från Ryssland i regel bör föras in i gemenskapen utan kvantitativa begränsningar. Enligt artikel 11 i avtalet beviljas nationellt bemötande för produkter som importeras från en annan avtalspart vad gäller försäljning och utbudande till försäljning. Enligt artikel 19 hindrar avtalet inte sådana förbud och begränsningar gällande importen som är motiverade för att allmän ordning och säkerhet samt människors eller djurs hälsa och liv skall kunna skyddas. Dessa förbud eller begränsningar får dock inte vara medel för godtycklig diskriminering eller förtäckt begränsning av handeln mellan parterna.

Direktivet om den inre marknaden för el

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG, nedan direktivet om den inre marknaden för el, innehåller bestämmelser vars syfte är att säkerställa elleveranssäkerheten på Europeiska gemenskapens inre marknad.

Enligt artikel 3.2 får medlemsstaterna i enlighet med artikel 86 i fördraget (nuvarande artikel 106) för att tillgodose det allmänna ekonomiska intresset ålägga företag som bedriver verksamhet inom elsektorn att tillhandahålla offentliga tjänster, vilka kan avse bl.a. tillförlitlighet och försörjningstrygghet. Dessa åligganden ska vara klart definierade, transparenta, icke-diskriminerande och kontrollerbara. Dessa ska också garantera att el-

företag i gemenskapen kan nå ut till nationella konsumenter på lika villkor. När det gäller försörjningstrygghet och styrning av energieffektivitet/energiefterfrågan får medlemsstaterna införa långtidsplanering. Vid planeringen ska hänsyn tas till att tredje part kan komma att ansöka om tillträde till systemet.

Enligt artikel 4 ska medlemsstaterna se till att frågor som rör försörjningstrygghet övervakas. Den myndighet som ålagts denna uppgift ska i synnerhet övervaka balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, samt nätens kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leverans från en eller flera elhandlares sida.

Artikel 8 förutsätter att medlemsstaterna skapar ett transparent och icke diskriminerande system med ett anbudsförfarande för ny kapacitet eller åtgärder för styrning av energieffektiviteten/energiefterfrågan. Anbudsförfarandet får dock bara användas om den produktionskapacitet som anläggs med tillämpning av tillståndsförfarandet eller de åtgärder som vidtas för styrning av energieffektivitet/energiefterfrågan inte är tillräckliga för att säkerställa försörjningstryggheten.

Direktivet om tryggheten av elförsörjningen

Syftet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar, nedan elförsörjningsdirektivet, är att säkerställa verksamheten på EG:s inre marknad för el genom att trygga elförsörjningen och tillräckliga investeringar i gränsledningar mellan medlemsstaterna. Direktivet innehåller bestämmelser bl.a. om upprätthållandet av jämvikt mellan utbud och efterfrågan av el.

Artikel 5.1 i direktivet förutsätter att medlemsstaterna vidtar lämpliga åtgärder för att upprätthålla jämvikt mellan efterfrågan på el och tillgänglig produktionskapacitet. Medlemsstaterna ska i synnerhet ålägga innehavarna av överföringsnät att sörja för att en tillräcklig nivå på reservproduktionskapaciteten är tillgänglig och/eller att anta motsvarande marknadsbaserade åtgärder.

Enligt artikel 5.2 får medlemsstaterna vidta ytterligare åtgärder för att upprätthålla jämvikten mellan utbudet och efterfrågan på el, såsom ett anbudsförfarande eller alla motsvarande öppna och icke-diskriminerande förfaranden i enlighet med artikel 8 i direktivet om den inre marknaden för el.

Regleringen om tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i Europeiska unionen

Enligt artikel 106.2 i EU-fördraget ska på företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse tillämpas fördragets bestämmelser och konkurrensregler till den del dessa inte rättsligt eller faktiskt hindrar företaget från att sköta de specialuppgifter som anförtrots företaget. Handeln får inte påverkas på ett sätt som strider mot gemenskapens intressen.

Enligt artikel 106.2 i EU-fördraget är det möjligt att i fråga om tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (s.k. SGEI-tjänster) avvika från reglerna om statligt stöd om iakttagandet av reglerna skulle hindra genomförandet av tjänsten och om den inre marknadens funktion inte äventyras genom åtgärden. Medlemsstaterna ska när de finansierar fullgörandet av sina skyldigheter att tillhandahålla tjänster följa tillämpningspraxisen för artikel 106.2. Reglerna om statligt stöd och den skyldighet att underrätta kommissionen på förhand som sammanhänger med dem kan undvikas om uppdraget att fullgöra en skyldighet att tillhandahålla offentliga tjänster uppfyller de kriterier som fastslås i Europeiska gemenskapernas domstols dom i målet Altmark Trans (mål C-280/00).

I domen i målet Altmark Trans uppräknas fyra kriterier som ska vara uppfyllda för att det skulle vara fråga om sådant statligt stöd som avses i fördraget. För det första ska det mottagande företaget faktiskt ha ålagts skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster. Dessa skyldigheter ska vara klart definierade. För det andra ska de kriterier på grundval av vilka ersättningen beräknas vara fastställda i förväg på ett objektivt och öppet sätt. För det tredje får ersättningen inte överstiga vad som krävs för att täcka hela eller delar av de kostnader som har uppkommit i samband med skyldigheterna att tillhandahålla offentliga tjänster. För det fjärde, när det företag som

ges ansvaret för att tillhandahålla de offentliga tjänsterna inte har valts ut efter ett offentligt upphandlingsförfarande, ska storleken av den nödvändiga ersättningen fastställas på grundval av en undersökning av de kostnader som ett genomsnittligt och välskött företag, som förfogar över lämpliga resurser för att fullgöra de offentliga tjänster som ålagts det, skulle ha åsamkats vid fullgörandet av dessa skyldigheter.

Kommissionen har den 28 november 2005 fattat beslut om tillämpningen av artikel 86.2 i EG-fördraget på statligt stöd i form av ersättning för offentliga tjänster som beviljas vissa företag som fått i uppdrag att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (2005/842/EG) samt den 29 november 2005 publicerat ett meddelande om gemenskapens rambestämmelser för statligt stöd i form av ersättning för offentliga tjänster (2005/C 297/04).

Kommissionens direktiv 80/723/EEG ålägger medlemsstaterna att säkerställa insyn i de finansiella förbindelserna mellan offentliga myndigheter och offentliga företag samt insynen i de finansiella förbindelserna inom vissa företag. Direktivet förpliktar sådana företag som anförtrots produktionen av en tjänst i allmänt ekonomiskt intresse i enlighet med artikel 106.2 i fördraget och som beviljats någon form av statligt stöd för tillhandahållande av tjänsten i fråga och som har också andra verksamheter att särredovisa sina verksamheter.

Norden och den nordiska elmarknaden

Alla fyra länder i Norden som hör till det gemensamma marknadsområdet har reglerat sina nationella system för att säkerställa topeffekt. En samnordisk lösning för avgörande av topeffektfrågan har retts ut på uppdrag av Nordiska ministerrådet sedan år 2001. På grund av skillnaderna mellan förhållandena i de olika länderna har utredningsarbetet inte resulterat i någon enhetlig topeffektlösning. De systemansvariga stamnätsinnehavarna i Finland och Sverige, Fingrid och Svenska Kraftnät, har 2008 kommit överens om delvis enhetliga förfaranden genom vilka den el som produceras med länternas effektreserver bjuds ut på marknaden.

I Sverige togs det första effektreservsystemet i bruk år 2001. Det system som för närvarande är i användning baserar sig på lagen om effektreserv (2003:436) som trädde i kraft i juli 2003. Den systemansvariga stamnätsmyndigheten Svenska Kraftnät gavs genom lagen ansvaret för säkerställandet av en effektreserv på högst 2 000 megawatt. Svenska Kraftnät har för säkerställande av en effektreserv med aktörerna ingått avtal både om upprätthållandet av toppproduktionskapacitet och om flexibilitet i elförbrukningen. Lagen ger Svenska Kraftnät befogenhet att besluta när den reserverade effektreserven tas i användning samt att sälja den producerade elen på marknaden antingen via reglerkraftsmarknaden eller via elbörsens dagliga marknad. Kostnaderna för systemet finansieras med avgifter som tas ut av de balansansvariga. De inkomster som erhålls vid elförsäljningen minskar de kostnader som systemet orsakar. Sveriges effektreservsystem är tidsbundet. Lagen är i kraft till den 15 mars 2011. Sveriges regering har avlåtit en proposition om förlängning av lagens giltighet till den 15 mars 2020. Enligt lagförslaget ska Svenska Kraftnät också i fortsättningen skaffa effektreserverna. I början av perioden ska effektreserven vara högst 1 750 megawatt och i slutet av perioden år 2020 högst 750 megawatt. Andelen resurser med förmåga till flexibel elförbrukning ska i början av perioden utgöra minst 25 procent och i slutet av perioden 100 procent av effektreserven. Propositionen har motiverats med målet att på lång sikt lösa frågan om effektbalans på marknadsgrunder.

I Norge har stamnätsbolaget Statnett skyldighet att bjuda ut tillräckligt med toppkapacitet för uppreglering av reglerkraftsmarknaden. Denna skyldighet grundar sig på Norska vattendrags- och energistyrelsens föreskrift (föreskrift om systemansvar 2004 nr. 1532) som har utfärdats med stöd av energilagen (lov om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. 1990 nr. 50; energiloven) och gäller systemansvaret. För denna uppreglering har en marknad för reglerkraftsoptioner inrättats, där en tillräcklig reserv garanteras med kortfristiga avtal. I systemet bedömer Statnett huruvida mera kapacitet behövs på reglerkraftsmarknaden än vad som står till buds på

den på marknadsgrunder och samlar in anbud av elproducenter och elförbrukare. Anbud på både elproduktion och flexibilitet i elförbrukningen kan inlämnas. I avtalet förbinder sig optionssäljaren att ge anbud till reglerkraftsmarknaden. Det norska effektoptions-systemet påverkar den nordiska elmarknaden på så sätt att kapacitet övergår från elbörsens dagliga marknad till reglerkraftsmarknaden. Då stiger priset på den dagliga marknaden och detta sporrar värmekraftsproducenterna att öka utbudet på den dagliga marknaden. Detta minskar vattenkraftsproduktionen i Norge och förbättrar effektsituationen där. Systemet är enkelt att genomföra i ett produktionssystem som nästan helt baserar sig på vattenkraft. Effektoptionssystemet infördes vid ingången av 2005.

I den danska elleveranslagen (lov om elför-
syning 2006 nr. 1115) åläggs de systeman-
svariga stamnätsinnehavarna ett täckande an-
svar för upprätthållandet av leveranssäkerhe-
ten och för hela elsystemets funktion.

2.3 Bedömning av nuläget

Under de kommande åren kommer de nor-
diska och de europeiska elmarknaderna att i
allt större utsträckning integreras i varandra.
Inom en enhetlig och välfungerande inre
marknad för el stärker överföringarna av el
över gränserna för sin del leveranssäkerheten
för el. Utgångspunkten för den inre markna-
den för el är dock att varje medlemsstat ska
för sin del ansvara för att energin räcker till
och för byggandet av elproduktionskapacitet.
I sista hand ansvarar varje medlemsstat inom
sitt territorium för att elektriciteten räcker
till.

Den tillgängliga elproduktionskapaciteten i
Finland är numera betydligt mindre än den
prognostiserade toppförbrukningen. Effekt-
balansen mellan elproduktion och elförbruk-
ning är dessutom klart sämre i Finland än i
de flesta EU-länder. En negativ effektbalans
gör den finska elmarknaden mottaglig för
störningar i elimporten. Möjligheten att över-
föra el från grannländerna till Finland är
3 850 megawatt under vinterperioden 2010—
2011 och 4 650 megawatt under vinterperi-
oden 2011—2012. En situation i vilken elim-
porten från antingen Ryssland eller Sverige
avbryts orsakar i sig inte något större pro-

blem i fråga om elens tillräcklighet, men om
elimporten från de båda länderna avbröts
samtidigt skulle det föreligga redan en bety-
dande risk för effektbrist. En sådan situation
bedöms dock kunna inträffa sällan och vara
bara en kort tid.

Giltighetstiden för den tidsbundna lag ge-
nom vilken ett system med en effektreserv
kunnat upprätthållas på grund av den dåliga
effektbalansen i elproduktionen löper ut den
28 februari 2011. Med stöd av lagen har en
effektreserv för elproduktionen på 600 me-
gawatt upprätthållits åren 2006—2011.

I regeringens klimat- och energistrategi på
lång sikt som överlämnades till riksdagen i
form av en redogörelse år 2008 har det sla-
gits fast att Finlands eltillförsel bör också i
fortsättningen i första hand grunda sig på den
egna produktionskapaciteten och att denna
bör kunna täcka förbrukningen också under
perioder av toppförbrukning samt eventuella
störningar i importen. En arbetsgrupp som
arbets- och näringsministeriet tillsatt våren
2010 har bedömt att Finlands elproduktions-
kapacitet inte räcker till för att täcka den pro-
gnostiserade toppförbrukningen under vin-
terperioden åren 2010—2012. Effektbristen i
vårt elsystem bedöms vara ca
2 000 megawatt under vinterperioden 2011—
2012. Situationen kan förvärras ytterligare
vintern 2012—2013.

Effektbalansen i det finska elsystemet
kommer att förbättras betydligt när den under
byggnad varande femte kärnkraftverksenhe-
ten blir färdig och tas i drift år 2013. Efter
detta kommer effektbalansen att enligt ar-
betsgruppens bedömning kunna ligga nästan
i linje med det mål som uppställs i klimat-
och energistrategin på längre sikt. Också ef-
ter år 2013 kan det förväntas ske ändringar i
effektbalansen. I fortsättningen kommer en
allt större del av kapaciteten att bestå av
kärnkraft utan flexibilitet i produktionen
samt av vindkraft vars användbarhet under
perioder med toppförbrukning är osäker. De-
ta samt en jämn fortsatt elimport från Ryss-
land kommer att försämra verksamhetsbe-
tingelserna för den övriga inhemska elpro-
duktionskapaciteten.

I Finland finns ett antal värmekraftverks-
enheter som endast i obetydlig utsträckning
har varit i drift under de senaste åren och
som inte har kunnat fungera på marknads-

villkor på elmarknaden och som deras ägare under de senaste åren inte behövt för sitt eget bruk. Till följd av det obetydliga driftsbehovet kan den konkurrensutsatta elmarknaden inte garantera dessa kraftverk med låg kapacitetsutnyttjandegrad en tillräcklig avkastning som skulle täcka underhållet och den periodiska servicen av anläggningarna. Tre sådana enheter har ingått i det nuvarande systemet med en effektreserv. Gammal reglerbar kondenskraftskapacitet håller på att försvinna ur systemet vilket påskyndas av att det gällande tidsbundna systemet med en effektreserv ska upphöra samt av de allt strängare miljökraven.

Det är också ganska osannolikt att ny produktionskapacitet, som motsvarar behoven under toppförbrukningsperioden, kommer att byggas i Finland på marknadsvillkor. I vilket fall som helst skulle projekt för byggande av kraftverk räcka ett antal år.

I en situation där det förekommer effektbrist i elsystemet är det dock tekniskt inte möjligt att skilja de elförbrukare som har skött sitt balansansvar pålitligt från dem vilkas elleverantörer inte kan fullgöra sina skyldigheter. Om man till följd av effektbrist blir tvungen att begränsa elanvändningen, inrikta begränsningar med undantag av livsviktiga funktioner på alla de elförbrukare som inte har tillräckligt med reservkraft till sitt förfogande. Om elanvändningen måste begränsas, orsakar detta stora kostnader för samhället, näringslivet och konsumenterna.

Den stora effektbristen i det finska elsystemet under kommande vintrar samt det kraftiga beroendet av elimporten från grannländerna, som är en följd av det först nämnda, utgör en stark grund för förlängning av giltigheten av systemet med en effektreserv för elproduktionen i syfte att balansera produktionen och förbrukningen av el. En fortsatt tillämpning av systemet med en effektreserv skulle i betydlig grad minska risken för att man måste införa begränsningar i elförbrukningen i en situation med störningar i elimporten.

Det gällande effektreservsystemet har kritiserats för att kraven på de kraftverk som godkänns som effektreserv har varit för snävt avgränsade. Till systemet kan inte anslutas kraftverk vars användningsändamål har ändrats efter 2004–2006 och som i fråga om

sina egenskaper väl skulle passa in i effektreservsystemet. En annan orsak för kritik har varit att det inte varit möjligt att erbjuda systemet resurser med förmåga till flexibel elförbrukning. Enligt bedömningar har det ringa utbudet, som berott på de stränga kriterierna, höjt kostnaderna för effektreservsystemet. Det kommer att ske en betydande ändring i elsystemets effektbalans när den femte kärnkraftverksenheten tas i drift. I det skedet finns det skäl att på nytt bedöma behovet av effektreserver. Dessa faktorer talar för en reform av det nuvarande systemet med en effektreserv.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att skapa förutsättningar för upprätthållandet av en effektreserv för elproduktionen, som säkerställer balansen mellan elproduktionen och elförbrukningen, för att trygga elleveranssäkerheten med tanke på den skärpta effektbalanssituationen i det finska elsystemet. Ett ytterligare syfte med propositionen är att i enlighet med det mål som uppställs i klimat- och energistrategin på lång sikt säkerställa att landets egen elproduktionskapacitet kan täcka förbrukningen också under perioder av toppförbrukning samt eventuella störningar i importen. Genom den föreslagna lagen ska den gällande tidsbundna lagstiftningen om effektreserv, vars giltighetstid snart löper ut, ersättas genom permanent lagstiftning. Samtidigt ska de brister som upptäckts i den nuvarande lagstiftningen om effektreserver och det nuvarande effektreservsystemet avhjälpas.

Det föreslås att behovet av effektreservkapacitet bedöms med jämna mellanrum på basis av den prognostiserade balansen mellan elproduktion och elförbrukning. Bedömningen av behovet av effektreserv och mängden behövlig reservkapacitet ska utgå från att den nuvarande goda nivån på leveranssäkerhet ska behållas. Dessutom eftersträvas ett ökat utbud av effektreserver och effektivare anskaffning av effektreserver jämfört med det gällande systemet i syfte att förbättra systemets kostnadseffektivitet.

Genom propositionen försöker man minska risken för att man, i syfte att upprätthålla effektbalansen i elsystemet, blir tvungen att ta till begränsningar av elförbrukningen. Effekterna av det system som gäller upprätthållande av en effektreserv på elutbudet samt på marknadspriset på el försöker man begränsa till så små som möjligt, dock med beaktande av den förbättring av elleveranssäkerheten som är målet med systemet.

3.2 Alternativa tillvägagångssätt

I samband med beredningen av propositionen har flera olika alternativa lösningar granskats vad gäller beredskap inför en allt mera skärpt effektsituation inom elsystemet. Dessutom har de erfarenheter som gjorts av beredningen och tillämpningen av det gällande effektreservsystemet utnyttjats.

På den öppna elmarknaden som baserar sig på efterfrågan på och utbudet av el styrs elproducenternas investeringsbeslut av den prissignal som marknaden ger. Antagandet är att marknaden bör ge en tillräckligt stark prissignal också för genomförandet av investeringar i toppkapacitet som är avsedd att utnyttjas en kortare period. Den nuvarande effektbalansen mellan elproduktion och elförbrukning i Finland visar dock att det åtminstone inom de närmaste åren inte är möjligt att enbart med marknadsbaserade åtgärder uppnå klimat- och energistrategins mål om att den egna produktionskapaciteten ska täcka förbrukningen också under perioder av toppförbrukning samt eventuella störningar i importen.

Lagstiftningen om försörjningsberedskap som reglerar beredskapen med tanke på undantagsförhållanden lämpar sig inte för eliminering av den risk som är förenad med upprätthållandet av effektbalansen eftersom det i detta fall är fråga om beredskap inför regelmässiga risker som är förenade med elsystemet.

Tillämpning av bestämmelsen i 35 § i elmarknadslagen om ett anbudsförfarande för anskaffning av ny produktionskapacitet skulle förutsätta en betydligt längre tidsperiod för genomförandet av behövliga investeringar. Bestämmelsen i fråga är också avsedd att erbjuda en sista utväg för anskaffning av el i en situation i vilken elmarknaden fungerar

mycket dåligt. Därför bör tröskeln för att tillämpa bestämmelsen vara mycket hög. En sådan situation finns inte i sikte.

Olika variationer av effektreservsystem kan i princip tillämpas för att säkerställa toppeffekt i förhållanden enligt den nuvarande elmarknadsmodellen. Det gällande systemet med effektreserv har tillämpats i ca fyra års tid och det har visat sig vara en fungerande lösning. Innan det gällande effektreservsystemet infördes gjordes ganska långtgående förberedelser för införandet av ett system med s.k. långsam reservkapacitet. Hösten 2002 avlät regeringen en proposition till riksdagen med förslag till ändring av elmarknadslagen, RP 114/2002 rd. Riksdagen hann dock inte behandla propositionen före valet våren 2003, varför propositionen förföll. Propositionen kritiserades i synnerhet av elproducenterna, eftersom myndighetens roll i systemet ansågs för stor och man misstänkte att systemet skulle användas för att skära i marknadspriset på elen. Den kritik som riktades mot ett system med långsam reserv beaktades i mån av möjlighet när det nuvarande systemet med effektreserv skapades.

Investeringar i sådan elproduktionskapacitet som står till förfogande under perioder med toppförbrukning kan uppmuntras också genom kapacitetsmarknadssystem av olika slag. Kapacitetsmarknaden kan utgöra en del av elmarknaden och den kan åstadkommas på olika sätt. Investeringar i kapacitet kan främjas exempelvis genom kapacitetsavgifter. I system som baserar sig på kapacitetsavgifter betalas en särskild ersättning för kapacitet trots att den inte deltar i energiproduktionen. I system som baserar sig på tvingande åligganden för tillgång till kapacitet åläggs elförsäljarna en skyldighet att skaffa en viss mängd reservkapacitet som överskrider den prognostiserade maximiefterfrågan. Elproducenter och elförsäljare kan idka handel med kapaciteten på en särskild marknad. I systemet fastställs mängden behövlig reservkapacitet och påföljden för att åläggandet inte fullgörs. För att ett system med kapacitetsmarknad skulle kunna införas förutsätts att den nuvarande modellen för gemensam nordisk elmarknad ändras. Det är inte möjligt för elproducenter att skapa ett ömsesidigt kapacitetssystem på grund av det förbud mot ho-

risontalt samarbete som föreskrivs i konkurrenslagstiftningen.

En samnordisk lösning för avgörande av toppeffektfrågan har retts ut på uppdrag av Nordiska ministerrådet sedan år 2001. På grund av skillnaderna mellan förhållandena i de olika länderna har utredningsarbetet inte resulterat i någon enhetlig toppeffektlösning och en sådan lösning verkar inte sannolik inom de närmaste åren heller.

Dessutom har man utrett möjligheten att utnyttja flexibiliteten i elförbrukningen som en del av effektreserven. Flexibiliteten i elförbrukningen balanserar för sin del efterfrågan på och utbudet av el allt enligt prissignalerna. Om flexibiliteten i elförbrukningen utnyttjas som effektreserv ökas också konkurrensen mellan de resurser som erbjuds effektreservsystemet och medförs kostnadsbesparingar för systemet. Utnyttjandet av objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som effektreserv kan å andra sidan leda till att sådana objekt överförs från elmarknaden till effektreserven. En sådan övergång skulle minska potentialen för flexibilitet i elförbrukningen som baserar sig på marknadens funktion.

Av de alternativ som granskats under beredningen av propositionen bedöms fortsatt tillämpning av det nuvarande systemet med en effektreserv, som visat sig vara fungerande och tillräckligt snabbt genomförbart, vara den bästa lösningen. Systemets kostnadseffektivitet kan dessutom förbättras genom att en del av potentialen för flexibilitet i elförbrukningen utnyttjas som effektreserv.

3.3 De viktigaste förslagen

Det nuvarande tidsbundna effektreservsystemet, som upphör att gälla den 28 februari 2011, föreslås bli ersatt med ett system av permanent natur. En bedömning av behovet av effektreservkapacitet och av mängden behövlig kapacitet ska göras minst vart fjärde år.

Med avvikelse från det nuvarande systemet ska det enligt propositionen vara möjligt att i fortsättningen erbjuda systemet också annan elproduktionskapacitet än kapacitet vid kondenskraftverk som hotas av nedläggning. Dessutom föreslås att aktörer med förmåga

till flexibel elförbrukning ska ha möjlighet att delta i effektreservsystemet.

Det föreslås att den elproduktionskapacitet eller last med förmåga till flexibel elförbrukning som behövs som effektreserv vid vart och ett av tidpunkterna skaffas genom ett anbudsförfarande. Energimarknadsverkets uppgift ska vara att göra en bedömning av behovet av effektreserv och av mängden behövlig kapacitet samt att vid behov ordna ett anbudsförfarande i syfte att skaffa kapacitet till effektreservsystemet.

Effektreservsystemet ska utgöra ett system som baseras på skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster och till vars förfogande innehavarna av kraftverk samt av resurser med förmåga till flexibel elförbrukning mot ersättning kan ställa sina kraftverk och resurser och vilka som kompensation för ersättningen i driftsavtal för effektreserv förbinder sig att säkerställa enheternas och resursernas driftsberedskap och att driva dem på det sätt som systemets regler förutsätter.

Målet är att innehavare av kraftverk ska hålla de kraftverksenheter som ingår i systemet under perioden mellan den 1 december och den 28 februari i sådan beredskap att det är möjligt för enheterna att börja producera el för nätet inom 12 timmar från det ögonblick då det anses att den el de producerar behövs på marknaden. Beslutet att starta en enhet bör fattas antingen på basis av godkännandet av ett anbud som inlämnats på elmarknaden eller en uppmaning från den stamnätsinnehavare som har påförts systemansvar att starta enheten. Också innehavarna av resurser med förmåga till flexibel elförbrukning förutsätts handla enligt motsvarande principer.

Den stamnätsinnehavare som med stöd av 16 § i elmarknadslagen har påförts systemansvar föreslås bli anförtrodd uppgiften att sköta effektreservsystemet i praktiken. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska också ansvara för beredningen av förfaranden och regler som anknyter till systemets funktion.

Effektreservsystemet ska finansieras med särskilda avgifter för elförbrukningen, som grundar sig på utnyttjandet av elsystemet och stamnätet och som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska ha rätt att samla in av användarna av överföringstjänster.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Ekonomiska konsekvenser för elanläggningsföretagen

De årliga kostnaderna för anskaffningen av effektreservkapacitet bedöms uppgå till cirka 1—5 miljoner euro per 100 megawatt. De årliga kostnaderna för upprätthållandet av en effektreserv bedöms uppgå till cirka 6—30 miljoner euro, om effektreserven är ca 600 megawatt. Kostnaderna för upprätthållandet av effektreserven år 2009 har varit ca 2 miljoner euro per 100 megawatt, dvs. sammanlagt ca 13,5 miljoner euro per år. Kostnadernas storlek beror på de anbud som innehavarna av kraftverk ger samt antalet kraftverk som ställs till förfogande för systemet. Att flexibiliteten i elförbrukningen ska delta i systemet bedöms minska kostnaderna för systemet.

Den ersättning som innehavaren av en kraftverksenhet ska betalas för upprätthållandet av en effektreserv fastställs i princip utgående från det anbud som innehavaren av kraftverket ger. Ersättningen får inte gärna överskrida det som är nödvändigt för att täcka de kostnader som orsakas av att skyldigheterna enligt driftsavtalet om effektreserven fullgörs, när de inkomster som anknyter till detta och den skäligen avkastning som erhålls vid fullgörandet av skyldigheten beaktas. I ett alternativ där anläggningarna läggs ned slutgiltigt medförs innehavarna av kraftverk kostnader för nedtagning och nedmontering.

De kostnader som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar orsakas av skötseln av systemet ska täckas genom en särskild avgift som tas ut av dem som använder sig av överföringstjänsterna. I avgiften ska också kunna ingå en skälig ersättning för skötseln av systemet.

Målet har varit att begränsa de verkningar som det system som gäller upprätthållande av en effektreserv har på elutbudet samt på marknadspriset på el till så små som möjligt. Syftet är inte att systemet ska användas för att sänka marknadspriset på el. Den elproduktion som de kraftverk som ingår i systemet bjuder ut på marknaden skulle dock

emellertid kunna lindra eventuella elpristoppar som förorsakas av plötsliga ändringar i effekthalansen. Detta minskar i dessa sällsynta situationer de försäljningsinkomster som övriga elproducenter får. Systemets verkningar på marknadspriset på el bedöms bli små. På grund av detta bedöms systemet inte heller minska viljan att investera i ny elproduktionskapacitet. Någon ny toppkraftskapacitet har inte annars heller realiserats utgående från marknaden under de senaste åren.

Ekonomiska konsekvenser för elanvändarna

De årliga kostnaderna för systemet blir cirka 0,007—0,033 cent per kilowattimme om de slås ut jämnt på all el som förbrukas i Finland. Detta är cirka 0,5—2,5 promille av det totala pris som en småförbrukare betalar för elen.

Syftet med det föreslagna systemet är inte att påverka marknadspriset på el. Därför blir verkningarna av propositionen på det pris som elförbrukarna betalar för sin elenergi små. Systemet bedöms kunna lindra eventuella elpristoppar som inträffar då och då. Det bedöms dock inte ha stor betydelse för den årliga kostnad som elförbrukarna betalar för sin elenergi.

Propositionen ger aktörer med förmåga till flexibel elförbrukning möjlighet att ställa laster som kan kopplas bort till effektreservsystemets förfogande. Detta skulle ge vissa extra inkomster för aktörerna. När flexibiliteten i elförbrukning godkänns som en del av systemet med effektreserv handlar det om att välja mellan den nytta som fås genom den marknadsbaserade flexibiliteten i elförbrukningen och den nytta som fås genom effektreservsystemet. Enligt nuvarande uppgifter är det inte möjligt att ge en prognos om i vilken utsträckning flexibilitet i elförbrukningen kommer att ställas till effektreservsystemets förfogande.

Samhällsekonomiska konsekvenser

Propositionen bedöms inte i sig ha några betydande samhällsekonomiska konsekvenser. Som en alternativ kostnad för systemet kan dock de kostnader anses som utan de föreslagna åtgärderna skulle förorsakas samhället, näringslivet och konsumenterna av att el-

användningen begränsas i en eventuell situation med effektbrist. Dessa kostnader är ansevärda och överskrider mångfalt verkningarna av kostnaderna för systemet samt verkningarna på elmarknadspriset.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen har inga betydande konsekvenser för myndigheternas verksamhet.

Bedömningen av behovet av effektreserv och ordnandet av anbudsförfarande i anslutning till effektreservsystemet gör att Energimarknadsverkets administrativa arbetsbörda ökar jämfört med nuläget. Dessa åtgärder vidtas dock med två eller fyra års intervall vilket gör att den administrativa arbetsbördan varierar från år till år. Propositionen bedöms medföra Energimarknadsverket extra arbete motsvarande en till två personers arbete under en månad per år. Mängden tilläggsarbete som regeringspropositionen förorsakar Energimarknadsverket är så liten att den inte har några konsekvenser för budgetekonomin. Energimarknadsverket ska för fastställelse av regler och villkor i enlighet med propositionen ta ut en prestationsavgift i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

I Energimarknadsverkets upphandlingsbeslut som gäller anskaffning av effektreserver ska enligt förslaget ändring kunna sökas i enlighet med förfarandet för offentlig upphandling. Till följd av beslut om anskaffning av effektreserver skulle några enskilda fall av besvär kunna inkomma till marknadsdomstolen. Eftersom intervallen mellan upphandlingsbeslut ska vara mellan två och fyra år, bedöms mängden extra arbete som eventuellt kommer att medföras för domstolen som högst motsvara en persons arbete under två till fyra månader per år.

4.3 Konsekvenser för miljön

Den föreslagna lagen har inga betydande miljökonsekvenser jämfört med nuläget, eftersom de kraftverksenheter som ska ingå i systemet sannolikt kommer att användas för elproduktion endast några dygn per år. De kraftverksenheter som ingår i systemet förutsätts också ha giltiga miljötillstånd.

Den el som produceras av de kraftverksenheter som ingår i systemet kan bedömas ersätta en del av den el som producerats i stenkolkondenskraftverk på annat håll i Norden eller i Tyskland. Förslaget påverkar inte den totala mängden koldioxidutsläpp på Europeiska gemenskapens nivå, eftersom kraftverken inte beviljas mera utsläppsrätter i detta syfte. Kraftverken måste köpa de extra utsläppsrätter som de eventuellt behöver på marknaden.

4.4 Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för elleveranssäkerheten

Målet med propositionen är att säkerställa en effektreserv på minst 600 megawatt i det finska elsystemet till dess att den femte kärnkraftverksenheten kan tas i drift. Efter detta bör behovet av effektreserver och mängden behövlig kapacitet bedömas på nytt.

Målet för propositionen är att säkerställa att vår elproduktionskapacitet efter det att det nuvarande tidsbundna effektreservsystemet upphör att gälla inte ska minska betydligt med tanke på situationer i vilka vår egen kapacitet inte räcker till för att täcka förbrukningstoppar. Om systemet med effektreserver slopades helt skulle detta kunna resultera i en så stor effektbrist som 2 500 megawatt i det finska elsystemet under vintern 2011–2012. Detta motsvarar ca 17 procent av den hittills högsta konstaterade toppförbrukningen av el.

Genom förslaget säkerställs dessutom att den kapacitet som är med i systemet under vinterperioden står i sådan beredskap att den kan startas snabbt och att den regelbundet ger anbud på marknaden. Då kommer effekterna av en eventuell snabb ändring i balansen mellan elproduktionen och elförbrukningen på elutbudet och marknadspriset, såsom ökande efterfrågan till följd av köld, fel i kraftverken eller begränsning av elimporten, att lindras. Om kapaciteten i fråga inte står till buds i de beskrivna situationerna, kan marknadspriset snabbt stiga till en synnerligen hög nivå, såsom det har skett emellanåt. Det föreslagna systemet höjer också tröskeln för uppkomsten av en allvarig effektbrist och minskar därmed risken för att man blir tvungen att begränsa elanvändningen för att upprätthålla effektbalansen i elsystemet.

Konsekvenser för sysselsättningen

Upprätthållandet av driftsberedskapen hos de anläggningar som ingår i effektreserven anses kunna sysselsätta driftspersonalen vid några kraftverksenheter samt indirekt sådana parter som producerar stödtjänster för enheterna. Sysselsättningseffekterna bedöms kunna vara som högst några tiotals årsverken.

5 Beredningen av propositionen

Arbets- och näringsministeriet tillsatte i juni 2009 en arbetsgrupp med uppdrag att utreda frågan om fortsatt tillämpning av effektreservsystemet och behovet av att utveckla det tidsbundna systemet med effektreserver. I den rapport som den s.k. eleffektsarbetsgruppen överlämnade i mars 2010 föreslog arbetsgruppen att det tidsbundna systemet med effektreserver ska fortsätta och utvecklas till vissa delar.

Arbets- och näringsministeriet ordnade i maj 2010 ett remissförfarande med anledning av arbetsgruppens rapport. I utlåtandena ombads remissorganen att särskilt ta ställning till frågan om inriktandet av kostnaderna för effektreservsystemet på elproduktionen och elförbrukningen, till alternativa sätt att insamla den finansiering som behövs samt till metoderna att trygga ett tillräckligt utbud av kapacitet som ställs till systemets förfogande.

Följande remissorgan har avgett utlåtande om arbetsgruppens slutrapport: Energimarknadsverket, Försörjningsberedskapscentralen, Finlands Näringsliv EK rf, Finsk Energiindustri rf, den systemansvariga stamnätsinnehavaren Fingrid Abp, Ekoenergo Oy, Fortum Abp, Nokian Lämpövoima Oy, Pohjolan Voima Oy samt Suomen ElFi Oy.

Remissorganen hade varierande åsikter om det fortsatta behovet av ett effektreservsystem, inriktandet av de kostnader som systemet medför och om insamlingen av medel för att finansiera systemet samt om huruvida flexibiliteten i elförbrukningen ska inkluderas i systemet med effektreserv eller inte. Inget av remissorganen motsatte sig eventuellt anbudsförfarande för anskaffning av reservkapacitet. Ministeriet har sammanställt ett sammandrag av utlåtandena.

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid arbets- och näringsministeriet. När det gäller de centrala principerna baserar sig propositionen på det förslag som arbets- och näringsministeriets arbetsgrupp lagt fram. De förslag av arbetsgruppen vilka varit ute på remiss har preciserats utifrån de åsikter som framförts i utlåtandena. Vid beredningen har dessutom utnyttjats flera tidigare utredningar som gjorts och propositioner som lagts fram av handels- och industriministeriet.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens syfte. Syftet med lagen är att för att trygga elleveranssäkerheten skapa förutsättningar för nationella åtgärder genom vilka upprätthållandet av en effektreserv för elproduktionen, som säkerställer balansen mellan elproduktionen och elförbrukningen, i det finska elsystemet möjliggörs. Lagen innebär en fortsättning på och utveckling av det system med en effektreserv som varit temporärt i kraft sedan 2006.

I syfte att upprätthålla en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning ska det i den utsträckning som är ändamålsenligt med tanke på balansen mellan elproduktion och elförbrukning upprätthållas ett system, som baserar sig på skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster, till vars förfogande innehavare av kraftverk och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning mot ersättning skulle kunna ställa sina kraftverksenheter och elförbrukningsobjekt som uppfyller kriterierna. Innehavarna av de enheter som mot ersättning ställts till systemets förfogande skulle i driftsavtalet för effektreserv förbinda sig att säkerställa driftsberedskapen hos enheterna i fråga och driva enheterna enligt de regler som systemet förutsätter.

Det föreslås att den elproduktionskapacitet eller last med förmåga till flexibel elförbrukning som behövs som effektreserv vid vart och ett av tidpunkterna ska skaffas genom ett anbudsförfarande. Energimarknadsverkets uppgift ska vara att göra en bedömning av behovet av effektreserv och av mängden behövlig kapacitet samt att vid behov ordna ett anbudsförfarande i syfte att skaffa kapacitet till effektreservsystemet.

Enligt 2 mom. ska anskaffningen av effektreserver ordnas så att det leder till ett urval av sådana kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som bäst lämpar sig som effektreserv och att effektreservsystemet kan genomföras på ett så ekonomiskt och systematiskt sätt som möjligt samt i form av så ändamålsenliga helheter

som möjligt med beaktande av miljöaspekterna. Paragrafens 2 mom. är avsett att ha karaktären av en rekommendation. Avsikten är att fästa uppmärksamhet vid de kostnader som förorsakas av anskaffningen av en effektreserv i elsystemet. Energimarknadsverket ska dock ha prövningsrätten och ansvaret när det gäller detaljerna i det ändamålsenligaste sättet att ordna upphandlingen.

2 §. Driftsberedskapen hos en enhet som utgör effektreserv. De kraftverksenheter och elförbrukningsobjekt som utgör effektreserv ska under den tid som driftsavtalet om effektreserv är i kraft mellan den 1 december och den 28 februari hållas i beredskap som möjliggör start av dessa inom högst 12 timmar från det att order om detta getts samt inom högst en månad från det att den el som de producerar eller den flexibilitet i elförbrukningen som de tillhandahåller anses behövas på marknaden. Enheterna ska dessutom medan driftsavtalet om effektreserv är i kraft ha beredskap för drift med full effekt under minst 200 timmar mellan den 1 december och den 28 februari. Beslutet att starta en enhet bör fattas antingen på basis av godkännandet av ett anbud som inlämnats på elmarknaden eller en uppmaning från den stamnätsinnehavare som har påförts systemansvar att starta enheten.

3 §. Utbudande på marknaden av el som produceras och flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som utgör effektreserv. Utbudande på marknaden av den el som produceras och den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som utgör effektreserv ska i huvudsak ske genom enhetsinnehavarens försorg. En enhet ska startas antingen när ett försäljningsanbud som enhetsinnehavaren lämnat realiserar el på uppmaning av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska i regel inte delta i elhandeln med den el som produceras eller med den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheter som utgör effektreserv. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska dock kunna köpa el som produceras och flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enhe-

terna i systemet genom elköp som stöder elsystemet, dvs. s.k. effektköp.

Verkningarna av det system som gäller upprätthållande av en effektreserv på elutbudet samt på marknadspriset på el försöker man begränsa till så små som möjligt, dock med beaktande av det utökande av elleveranssäkerheten som är målet med systemet. Av denna anledning föreslås att reglerna för utbudandet på marknaden av den el som producerats och den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheter som utgör effektreserv bör formos så att de inte utan grund försvårar möjligheterna att bjuda ut el och att fastställa elpriset på marknaden. Detta mål ska beaktas t.ex. när anbudens uppbyggnad fastställs. Det ska finnas uttryckliga bestämmelser om att den el som produceras och den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som utgör effektreserv ska bjudas ut på marknaden till ett pris som inte ska få underskrida de rörliga kostnaderna för ett kondenskraftverk som använder tung brännolja som bränsle, vilka har utökats med värdet av de utsläppsrätter som behövs för produktionen. Detta innebär i fråga om kraftverkens driftordning att de enheter som ingår i systemet med en effektreserv kommer ut på marknaden efter de kraftverk som opererar på kommersiell basis.

2 kap. Åtgärder för att upprätthålla en effektreserv

4 §. *Bedömning av behovet av en effektreserv.* I ett effektreservsystem som är avsett att gälla en längre tid ska effektreserven dimensioneras efter behovet av en effektreserv vid varje tidpunkt. Bedömningen av behovet av en effektreserv föreslås bli anförtrodd Energimarknadsverket. Bedömningen ska göras minst vart fjärde år. Vid behov skulle bedömningar kunna göras också för kortare perioder.

Effektreserven bör dimensioneras så att den främjar upprätthållandet av en hög elleveranssäkerhet i situationer med förbrukningstoppar och under störningar i elimporten. Behovet av effektreserv vid en särskild tidpunkt beror på vilken nivå på elleveranssäkerhet som eftersträvas, elproduktionen och elförbrukningen i Finland samt på elöverföringen mellan Finland och grannländerna.

Vid fastställandet av den nivå på eftersträvad elleveranssäkerhet som används vid bedömningen bör de politiska riktlinjer för elleveranssäkerhet som riksdagen och statsrådet eventuellt dragit upp beaktas. Sådana politiska riktlinjer som ska beaktas är exempelvis de mål som uppställts i statsrådets energipolitiska redogörelser.

Vid dimensionering av effektreserven ska dessutom beaktas den nytta som fås genom förbättrad leveranssäkerhet jämfört med de kostnader som uppstår för åstadkommandet av denna. De kostnader som orsakas av systemet ska således också ställas i relation till den nytta som kan fås. Av denna anledning föreslås som ytterligare kriterium vid dimensioneringen av effektreserven att hänsyn ska tas till tillgången på sådan kapacitet som uppfyller kraven samt till kostnaderna för anskaffning av effektreserven.

Den behövliga effektreserven och de grunder på vilka denna har bestämts bör offentliggöras. De olika intressentgrupperna skulle då ha möjlighet att bekanta sig med de antaganden om elproduktion och elförbrukning samt om elimport och ellexport på vilka Energimarknadsverkets bedömning baserar sig. Om Energimarknadsverkets bedömning av behovet av effektreserv ser ut att resultera i att ett upphandlingsförfarande inleds, bör bedömningen offentliggöras i god tid innan förfarandet för anskaffning av effektreserv inleds för att tillräcklig möjlighet för offentlig debatt säkerställs.

När Energimarknadsverket fattar det egentliga beslutet om anskaffning av effektreserver skulle verket av grundad anledning kunna avvika från sin tidigare bedömning av reservbehovet. Detta är nödvändigt av flera orsaker. Energimarknadsverket skulle för det första kunna precisera sin bedömning på basis av de nya synpunkter som eventuellt kommer fram vid den offentliga debatt som följer offentliggörandet av bedömningen. Energimarknadsverket skulle för det andra kunna beakta de omständigheter som kommer fram under upphandlingsförfarandet såsom den mängd kapacitet som erbjuds och kostnaderna för den. Den effektreserv som skaffas skulle exempelvis kunna minskas om anskaffningskostnaderna ser ut att bli oskäligt höga jämfört med den nytta som fås. Å andra sidan skulle det till följd av oväntat

fördelaktiga anbud kunna vara möjligt att öka den effektreserv som skaffas jämfört med den tidigare prognosen i en situation i vilken den effektreserv som ska skaffas ursprungligen har fastställts på en lägre nivå än den målnivå för leveranssäkerheten som eftersträvas eftersom anskaffningskostnaderna vid en kostnadsintäktsanalys uppskattats bli alltför höga jämfört med den nytta som uppnås. Den effektreserv som anskaffas kan också vara större i det fall att effektreserven inte når upp till målnivån på grund av att storleken hos den första enhet som inte tagits med i anskaffningen hade medfört att målet överskrids.

5 §. Anskaffning av en effektreserv. Förfarandet för anskaffning av effektreserven föreslås bli genomfört som ett särskilt nationellt upphandlingssystem som ska verkställas på basis av bestämmelserna i den föreslagna lagen. Förfarandet för anskaffning av effektreserven ska således inte omfattas av tillämpningsområdet för varken lagen om offentlig upphandling (348/2007, upphandlingslagen) eller lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (349/2007, försörjningslagen). Vid anskaffningen av effektreserver ska man dock i många avseenden stödja sig på förfarandena enligt upphandlingslagarna. Upphandlingslagarna ska dock tillämpas direkt på förfarandet för anskaffning av effektreserver endast i de fall då lagen innehåller uttryckliga hänvisningar till bestämmelserna i upphandlingslagarna.

Det föreslås att uppgiften att anskaffa effektreserver ska anförtros Energimarknadsverket. Energimarknadsverket ska inte genomföra anskaffningen av effektreserver för sin egen verksamhet, ska inte ingå det egentliga upphandlingskontraktet eller betala penningvederlaget för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster till innehavaren av en enhet som godkänts som effektreserv. Anskaffningen av effektreserver uppfyller inte heller till alla delar de kännetecken för koncessioner för tjänster enligt 5 § 6 punkten i upphandlingslagen som förekommit i rättspraxisen. Energimarknadsverkets åtgärder ska således inte omfattas av tillämpningsområdet för upphandlingslagen eller försörjningslagen eller de bakomliggande direktiven, dvs. Europaparlamentets och

rådets direktiv 2004/18/EG om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av byggtreprenader, varor och tjänster, nedan upphandlingsdirektivet, och i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/17/EG om samordning av förfarandena vid upphandling på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster.

Enligt 10 § i den föreslagna lagen ska den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar med innehavaren av en enhet som i ett upphandlingsförfarande godkänts för effektreservsystemet ingå ett avtal om användning av enheten i enlighet med det upphandlingsbeslut om effektreserv som Energimarknadsverket fattat. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska betala enhetsinnehavaren en ersättning för att denna fullgör skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster i enlighet med driftsavtalet. Inte heller den systemansvarige stamnätsinnehavarens verksamhet omfattas till denna del av försörjningslagens tillämpningsområde, eftersom 6 § 6 mom. i försörjningslagen föreskriver att lagen tillämpas inte på anskaffning av energi eller bränsle för energiproduktion i samband med energiförsörjning som avses i denna paragraf. På motsvarande sätt kan det anses att anskaffningen av sådan last som kan kopplas bort och som ersätter den nämnda energin inte omfattas av tillämpningsområdet för försörjningslagen.

Enligt 1 mom. kan som enheter som utgör effektreserv godkännas sådana kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som uppfyller uppställda krav. Med objekt med förmåga till flexibel elförbrukning avses elförbrukningsobjekt som i enlighet med reglerna för effektreservsystemet kan minska sin elförbrukning i den utsträckning som överenskommits i driftsavtalet. Minskning av elförbrukningen kan gälla all elförbrukning hos objektet eller en del av den. Sådana objekt kallas även för laster som kan kopplas bort. Objekt med förmåga till flexibel elförbrukning utgör ett alternativ till sedvanlig kraftverkskapacitet vid säkerställandet av att effekten räcker till i de fall då effektreserven måste tas i bruk. Det ska vara frivilligt för kraftverk och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som uppfyller kraven att ställa sin kapacitet till förfogande för systemet.

Enligt 2 mom. ska anskaffningen av effektreserver grunda sig på ett öppet förfarande som baseras på offentliggjorda kriterier. Med öppet förfarande avses i detta sammanhang ett anbuds förfarande vid vilket Energimarknadsverket, som ombesörjer anskaffningen av effektreserver, publicerar en anbuds begäran om upphandlingen och vid vilket alla intresserade leverantörer som uppfyller kraven får lämna anbud. Utöver en offentlig anbuds begäran kan Energimarknadsverket också sända en anbuds förfrågan till de leverantörer som det anser vara lämpliga.

Vid anskaffning av effektreserven följs den öppenhetsprincip som ska tillämpas vid offentlig upphandling. Öppenhetsprincipen har enligt EG-domstolens dom i mål C-324/98, *Telaustria* (REG 2000, s. I-10745) ansetts förplikt till offentliggörande i vederbörlig ordning också av sådana upphandlingar som inte faller inom upphandlingsdirektivens räckvidd. Öppenhetsprincipen förutsätter exempelvis att uppgifter om upphandlingsförfarandet inte hemlighålls, att ett meddelande om upphandlingen publiceras, att resultatet av anbuds förfarandet meddelas dem som deltagit i anbuds förfarandet och att de handlingar som rör upphandlingen i princip är offentliga. När förfarandet för anskaffning av effektreserver genomförs bör det särskilt ses till att de regler om användning av effektreserven som Energimarknadsverket fastställt ska ingå i upphandlingsdokumenten. Tillämpningen av öppenhetsprincipen begränsas av vissa behov av sekretess som har precisrats i lagstiftningen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Energimarknadsverket ska fastställa villkoren för anskaffning av effektreserv samt genomföra anskaffningen utgående från dessa på ett jämlikt och icke diskriminerande sätt. Ett jämlikt och icke diskriminerande bemötande innebär att anbudssökande och anbudsgivare behandlas lika i alla skeden av ett anbuds förfarande oberoende av omständigheter som inte har att göra med genomförandet av upphandlingen. Också elproduktion och flexibilitet i elförbrukningen bör behandlas enligt samma kriterier trots att de som resurser är olika till sin natur.

Vid anskaffningen ska enligt förslaget anskaffningsperioder av olika längd kunna tillämpas på kapacitet av olika slag. Denna

möjlighet ökar flexibiliteten i upphandlingsförfarandet och höjer kostnadseffektiviteten. Möjligheten bör dock utnyttjas så att uppfyllandet av det krav på likabehandling och icke diskriminering som ställs på genomförandet av upphandlingen inte äventyras.

Energimarknadsverket ska enligt förslaget fatta ett skriftligt upphandlingsbeslut om anskaffning av effektreserven. Beslutet ska motiveras. Innan upphandlingsbeslut fattas ska verket dessutom höra den i 16 § i elmarknadslagen avsedda stamnätsinnehavare som påförts systemansvar om hur de kraftverksenheter och de objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som deltar i upphandlingsförfarandet lämpar sig som effektreserver.

6 §. Kriterier vid valet av enheter till effektreserven. I paragrafen föreslås bestämmelser om kriterier vid valet av enheter till effektreserven. I paragrafen följs i tillämpliga delar de principer om valet av anbud som anges i 62 § i upphandlingslagen och i 54 § i försörjningslagen.

Energimarknadsverket ska av de anbud som erhållits vid ett upphandlingsförfarande välja de som är de totalekonomiskt sett mest fördelaktiga med tanke på målen för effektreservsystemet eller som har det lägsta priset. Bland de anbud som uppfyller urvalskriterierna ska det antal anbud godkännas som motsvarar det behov av effektreserv som Energimarknadsverket fastställt. I paragrafen uppräknas exempel på sådana jämförelsegrunder som används för jämförelse av anbud när kriteriet är det totalekonomiskt sett mest fördelaktiga anbudet.

Om det billigaste priset används som kriterium för valet av anbud, bör bland anbudena väljas sådana anbud som har det billigaste priset och som uppfyller de i anbuds förfrågan angivna kraven beträffande genomförandet av anskaffningen av effektreserver och anbudsgivarnas egenskaper.

Energimarknadsverket ska själv pröva vilka jämförelsegrunder som ska användas när kriteriet för valet av anbud ska vara totalekonomisk fördelaktighet. Jämförelsegrunderna ska hänföra sig till föremålet för upphandlingen, de ska vara objektiva och icke diskriminerande och de får inte ge ämbetsverket obegränsad valfrihet. Grunderna ska dessutom framgå av anbuds begäran. Europeiska gemenskapernas domstol har bekräftat de

ovan nämnda principerna bl.a. i sina domar i målen C-31/87, Beentjes (REG Ep. 1988, s. 4635), C-324/93, Evans Medical och Macfarlan Smith (REG 1995, s. I-563), C-513/99, Concordia Bus Finland (REG 2002, s. I-7213) samt C-19/00, SIAC Construction (REG 2001, s. I-7725). I nationell rättspraxis har det av hävd ansetts att det är möjligt att ingripa i den upphandlande enhetens prövningsrätt bara när enheten har gjort sig skyldig till diskriminering vid uppställandet av urvalskriterier eller jämförelsegrunder.

I fallet med anskaffning av effektreserver kan sådana jämförelsegrunder som hänför sig till föremålet för upphandlingen vara sådana som gäller den enhet som utgör effektreserv direkt. Sådana jämförelsegrunder är t.ex. priset, tekniska meriter, funktionella egenskaper, miljövänlighet eller driftskostnader. Sådana jämförelsegrunder som saknar anknytning till den enhet som utgör effektreserv kan däremot inte användas som jämförelsegrunder. Sådana är exempelvis faktorer som hänför sig till anbudsgivarföretagets verksamhet.

Jämförelsegrunderna ska också vara icke diskriminerande. Det är därmed inte tillåtet att t.ex. använda jämförelsegrunder som gynnar vissa anbudsgivare eller förutsätter ett tidigare deltagande i systemet med effektreserv.

De grunder som används vid valet av anbud bör i regel ha en ekonomisk eller funktionell betydelse för effektreservsystemet. Eftersom det är fråga om användning av medel som samlas in från parter i elsystemet ska de kostnader som anskaffningen föranleder ges tillräckligt stor vikt vid valet av anbud. I nationell rättspraxis har det ansetts att priset till följd av kraven på att offentlig upphandling ska vara fördelaktig bör tillmätas en tillräcklig betydelse med hänsyn till upphandlingens art.

EG-domstolen har i domen i mål C-513/99, Concordia Bus Finland (REG 2002, s. I-7213) ansett att det inte är nödvändigt att var och en av jämförelsegrunderna för totalekonomisk fördelaktighet måste ge den upphandlande enheten ekonomisk fördel, utan att också sådana omständigheter som inte är renodlat ekonomiska kan inverka på hur fördelaktigt anbudet är. I sitt avgörande i det ovan nämnda målet ansåg domstolen att det är tillåtet att beakta estetiska egenskaper samt

sådana miljöaspekter som inte medför omedelbar ekonomisk fördel för den upphandlande enheten.

Betydelse kan tillmätas inte bara de omedelbara direkta kostnader som upphandlingen föranleder utan också de kostnader som uppstår under hela livscykeln. Sådana kostnader kan vara t.ex. underhållskostnaderna och kostnaderna för avfallshantering.

Som jämförelsegrunder för anbudet bör man inte använda sådana grunder som anknyter till anbudssökandenas eller anbudsgivarnas egenskaper. Bedömningen av anbudssökandenas och anbudsgivarnas överensstämmelse med kraven ska göras i enlighet med 7 § innan anbudet bedöms och den ska avskiljas från anbudsbidomningen. Jämförelsen bör omfatta bara anbud från sådana anbudsgivare som kan anses ha förutsättningar för att uppfylla de krav som ställs på en enhet som utgör effektreserv. De grunder som används vid bedömningen av anbudssökandenas och anbudsgivarnas egenskaper och de som används vid bedömningen av anbudet bör också avskiljas från varandra. EG-domstolen har i sin dom i mål C-315/01, Gesellschaft für Abfallentsorgungs-Technik (GAT) (REG 2003, s. I-6351) ansett att man som jämförelsegrund för anbudet inte bör använda antalet referenser till produkter som anbudsgivaren bjudit ut till andra kunder utan att det är fråga om en grund genom vilken det säkerställs att anbudsgivaren lämpar sig för fullgörande av kontraktet. Också högsta förvaltningsdomstolen har i sina beslut HFD 6.10.2004 och HFD 12.12.2003, liggare 3202, ansett att man vid bedömningen av anbud inte bör använda grunder som anknyter till anbudsgivarnas tekniska, ekonomiska och övriga förutsättningar utan grunder som hänför sig till föremålet för den upphandling som ska genomföras.

Energimarknadsverket ska enligt förslaget använda jämförelsegrunder vid jämförelsen av anbud. Det innebär att anbudet bör jämföras utgående från varje jämförelsegrund och att tillämpningen av grunderna på anbudet ska motiveras i upphandlingsbeslutet. Enligt rättspraxis ska av anbudsjämförelsen tydligt framgå för alla anbudens vidkommande hur de har bedömts med avseende på var och en av jämförelsegrunderna. Om anbudet har tilldelats poäng som skiljer sig från varandra ska

av jämförelsen framgå vad skillnaderna i poäng mellan anbuderna grundar sig på. För att anbudsjämförelsen ska tillåta insyn och denna inte ska vara tungrodd är det skäl att som jämförelsegrund använda bara sådana faktorer utgående från vilka det går att bedöma anbudets prestationsnivå i förhållande till definitionen av föremålet för upphandlingen och förhållandet mellan pris och kvalitet i anbudet. Vid övervägandet av vilka grunder som ska väljas ska således anbudens jämförbarhet vid tillämpningen av jämförelsegrunderna beaktas. Enligt rättspraxis är den upphandlande enheten berättigad att vid anbudsjämförelsen beakta bara sådana uppgifter som anbudsgivarna har angett i sina anbud.

Jämförelsegrunderna och deras relativa viktning ska anges i förfrågningsunderlaget. Energimarknadsverket ska också ange jämförelsegrundernas relativa viktning eller ett rimligt variationsintervall för viktningarna. Viktningen kan anges på olika sätt, bl.a. i form av procent eller en relativ andel av en annan grund. För att flexibiliteten ska bibehållas kan viktningen anges också i form av en storleksklass eller ett variationsintervall där vart och ett av de värden som tilldelas grunden ska placera sig. Syftet med skyldigheten att ange jämförelsegrunderna är att främja insynen i upphandlingsförfarandet och att möjliggöra en bedömning av förfarandet i efterhand. Anbudsgivarna kan beakta jämförelsegrunderna när de gör upp anbud, vilket bidrar till att främja anbudens jämförbarhet.

Av motiverad anledning får Energimarknadsverket låta bli att ange viktningen av jämförelsegrunderna. I ett sådant fall bör dock jämförelsegrunderna anges i prioriteringsordning.

7 §. Förkastande av ett anbud vid ett upphandlingsförfarande. I paragrafen föreskrivs om de grunder på vilka ett anbud som lämnats in av en innehavare av ett kraftverk eller ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning får förkastas.

Ett anbud får förkastas för det första om den kraftverksenhet eller objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som ställs till systemets förfogande inte uppfyller de krav som i 8 och 9 § ställs på kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning.

Ett anbud får vidare förkastas om det finns skäl att misstänka att priset på den erbjudna kapaciteten leder till en situation där den ersättning som innehavaren av kraftverket får överskrider de godtagbara kostnaderna för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster enligt denna lag. Skyldigheten att tillhandahålla tjänster i form av en effektreserv och den ersättning som betalas för detta ska uppfylla de fyra kriterier som fastställts i EG-domstolens dom i målet Altmark Trans (mål C-280/00) för att Europeiska unionens regler om statsstöd inte ska tillämpas på ersättningen för upprätthållandet av effektreserven.

För det tredje ska anbudet få förkastas också i det fall att anbudet i övrigt inte uppfyller de villkor för upphandlingsförfarandet som ställts i anbudsbegäran.

För det fjärde föreslås att ett anbud ska kunna förkastas också om Energimarknadsverket har kännedom om en sådan grund som avses i 50 § i lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster och som skulle förutsätta att en anbudsgivare ska uteslutas ur anbudsförfarandet vid ett anbudsförfarande som ordnats i enlighet med lagen i fråga. I det ovannämnda lagrummet finns bestämmelser om uteslutning av anbudssökande och anbudsgivare ur anbudsförfarandet om dessa gjort sig skyldiga till vissa allvarliga brott. Syftet med regleringen är att förhindra att allmänna medel används till främjande av verksamhet som går stick i stäv med samhällets ekonomiska intressen och som främjar samhällsstridig kriminell verksamhet. Genom reglerna om förkastande av anbud syftar man i fråga om effektreservsystemet till enhetlig praxis när det gäller åtgärder för bekämpning av allvarliga brott.

Bedömningen av anbudssökandenas och anbudsgivarnas överensstämmelse med kraven ska göras innan anbuderna bedöms och den bör avskiljas från anbudsbedömningen. Jämförelsen bör omfatta bara anbud från sådana anbudsgivare som kan anses ha förutsättningar för att uppfylla de krav som ställs på en enhet som utgör effektreserv. Ett beslut om att ett anbud ska förkastas ska således fattas före jämförelsen av anbud. Beslutet ska vara skriftligt och det ska också motiveras. En anbudsgivare ska enligt förslaget ha möj-

lighet att söka ändring i ett beslut om förkastande av ett anbud på det sätt som anges i 21 §.

8 §. *Krav som ställs på kraftverksenheter.* I paragrafen föreskrivs om de krav som de kraftverksenheter som erbjuds i effektreservsystemet ska uppfylla för att de ska kunna godkännas i systemet. En central utgångspunkt i kraven är att den kapacitet som erbjuds i systemet ska kunna uppfylla de krav som ställs på systemet i fråga om prestanda. Egenskaperna hos den kapacitet som ställs till förfogande för systemet får inte under driftsavtalets giltighetstid utgöra ett hinder för att kraftverksenheterna används på det sätt som systemet förutsätter.

En kraftverksenhet som uppfyller kraven ska för det första uppfylla det viktigaste funktionella kravet på effektreservsystemet, dvs. att enheten kan startas inom högst 12 timmar under perioden mellan den 1 december och den 28 februari och inom minst en månad under andra tider. Enligt det andra kravet ska enheten, när den är i drift, ha kapacitet till en effekthöjning om minst 10 megawatt inom 10 minuter från det att ordern att höja effekten har givits. Det tredje kravet är att enheten ska ha beredskap för drift med full effekt enligt driftsavtalet under minst 200 timmar under perioden mellan den 1 december och den 28 februari. Om driftsavtalet ingås för flera år framåt ska kravet uppfyllas under driftsavtalets hela giltighetstid. Det fjärde kravet är att de miljötillstånd och miljökrav som gäller enheten inte hindrar idrifttagning av enheten i enlighet med systemet för upprätthållandet av effektreserven under driftsavtalets giltighetstid. Av kraftverksenheter förutsätts dessutom att de ska vara anslutna till det finska elsystemet. Detta krav är en central förutsättning för att målen för effektreservsystemet kan uppnås. Det uttryckliga syftet med det föreslagna systemet är att trygga elleveranssäkerheten i Finland. För att systemet ska fungera förutsätts att de kraftverksenheter som ingår i systemet kan styras av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar i Finland. Detta krav uppfylls inte i fråga om kraftverk som styrs av systemansvariga stamnätsinnehavare i andra länder. Också ett kraftverk som är beläget utomlands och är direkt anslutet till det finska elsystemet ska kunna godkännas i systemet,

om kraftverket uppfyller de krav som ställs på kraftverken och kan styras i enlighet med det finska systemansvaret.

9 §. *Krav som ställs på objekt med förmåga till flexibel elförbrukning.* I paragrafen föreskrivs om krav som de objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som ställs till effektreservsystemets förfogande ska uppfylla för att de ska kunna godkännas i systemet. En central utgångspunkt i kraven är att den flexibilitet i elförbrukningen som erbjuds i systemet ska kunna uppfylla de krav i fråga om kapacitet och prestanda som ställs på systemet. Egenskaperna hos den kapacitet som ställs till systemets förfogande får inte under driftsavtalets giltighetstid utgöra ett hinder för att objekten med förmåga till flexibel elförbrukning kan drivas på det sätt som systemet förutsätter. De krav som ställs på objekt med förmåga till flexibel elförbrukning ska i så stor utsträckning som möjligt överensstämma med de krav som ställs på de kraftverksenheter som erbjuds i systemet. Detta syftar till att säkerställa att olika aktörer ska ha lika möjligheter att erbjuda sina objekt för systemet.

Med stöd av det som anförts ovan ska samma krav i fråga om driftbarhet och reglerkraft som ställs på kraftverksenheter också ställas på objekt med förmåga till flexibel elförbrukning. Dessutom förutsätts att objekten har anslutits till det finska elsystemet och att de kan styras av den systemansvariga stamnätsinnehavaren i Finland i enlighet med dennas systemansvar. Som objekt med förmåga till flexibel elförbrukning betraktas också en kombination av sådana objekt.

10 §. *Driftsavtal om effektreserv.* Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska med innehavaren av en kraftverksenhet eller av ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som i ett upphandlingsförfarande godkänts för effektreservsystemet ingå ett driftsavtal i enlighet med det upphandlingsbeslut om effektreserv som Energimarknadsverket fattat. Innehavaren av en kraftverksenhet eller ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning skulle således på basis av sin egen spontana viljeyttring i det anbud som denne lämnat in förbinda sig till fullgörande av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster enligt systemet i fråga.

I enlighet med den öppenhetsprincip som ansluter sig till förfarandet för anskaffning av effektreserven ska driftsavtalet för effektreserv vara en offentlig handling. I paragrafen föreskrivs att på driftsavtalet om effektreserv tillämpas bestämmelserna om handlingars offentlighet i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Innehavaren av en effektreserv fullgör skyldigheten att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (s.k. SGEI-tjänster) i enlighet med artikel 106.2 i EU-fördraget. På innehavare av effektreserver tillämpas således Europeiska unionens regler om SGEI-tjänster. Det uppdrag som gäller fullgörande av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster och detaljerna i denna skyldighet fastställs i driftsavtalet om effektreserv.

I driftsavtalet om effektreserv fastställs reglerna om upprätthållandet av reservenhetens driftsberedskap, drivandet av enheten samt utbudandet på marknaden av den el som produceras eller den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheten. Dessa regler ska överensstämma med de grunder som tillämpas vid upphandlingsförfarandet. Reglerna ska också fastställas så att de inte utan grund ska påverka utbudandet av el och fastställandet av elpriset på marknaden. Energimarknadsverket ska genom sitt beslut godkänna dessa regler innan de införs. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska å sin sida publicera reglerna så att de finns tillgängliga för alla marknadsparter. Reglerna i fråga ska utgöra kärnan i skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster, och försummelsen att följa reglerna skulle innebära ett brott mot driftsavtalet om effektreserv och mot skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster.

Innehavaren av en kraftverksenhet eller ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning förbinder sig i driftsavtalet om effektreserv att hålla den enhet som utgör effektreserv i sådan driftsberedskap som förutsätts i avtalet samt att driva enheten och att på marknaden bjuda ut den el som produceras eller den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheten på det sätt som förutsätts i avtalet. I driftsavtalet kan man också komma överens om ett förfarande som tillåter att kraftverksenheten, med tillstånd som

särskilt beviljats av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar, får drivas av innehavaren av kraftverket också för sådan elproduktion som sker för innehavarens egen räkning. Verksamheten ska inte till denna del betraktas som fullgörande av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster och ska därför kunna ske endast i exceptionella fall. Verksamheten ska inte heller i någon som helst utsträckning få hindra fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster.

11 §. Ersättning som ska betalas till innehavaren av en enhet som utför effektreserv. Utgångspunkten är att den ersättning som ska betalas för upprätthållandet av en effektreserv ska fastställas på basis av anbudet från innehavare av sådana kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som ställer sin kapacitet till systemets förfogande. Den ersättning som betalas ska dock uppfylla de kriterier som fastställts i EG-domstolens dom i målet Altmark Trans (mål C-280/00) för att Europeiska unionens regler om statsstöd inte ska tillämpas på ersättningen för upprätthållandet av effektreserver. För att detta ska kunna garanteras föreslås i lagen en bestämmelse om en ovillkorlig övre gräns för den ersättning som ska betalas.

Enligt förslaget får den ersättning som betalas till innehavaren av en enhet som utför effektreserv inte överskrida det som är nödvändigt för att täcka de kostnader som orsakas av att skyldigheterna enligt driftsavtalet om effektreserven fullgörs, när de inkomster som anknyter till detta och den skäliga avkastning som erhålls vid fullgörandet av skyldigheten beaktas. Ett anbud som lämnats in av en innehavare av ett kraftverk eller ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning skulle dock med stöd av den föreslagna 7 § kunna förkastas, om det finns skäl att misstänka att priset på den kapacitet som ställs till förfogande leder till att den ersättning som anbudsgivaren får, överskrider de godtagbara kostnaderna för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster. På motsvarande sätt skulle det vara möjligt att med stöd av den bestämmelse som föreslås i 16 § återkräva den ersättning som betalats till en innehavare av en enhet om man senare upptäcker att ersättningen

överskridit den nivå som betraktas som allmänt acceptabel.

Ersättningen till innehavarna av de enheter som fungerar som effektreserv ska betalas i efterskott periodvis så som fastställts i driftsavtalet för effektreserv. Detta skulle göra det möjligt för den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar att samla in finansiering innan ersättningen ska betalas.

12 §. Finansiering av systemet. Det föreslagna systemet för upprätthållande av en effektreserv gagnar som helhet alla de parter som utnyttjar det finska elsystemet och stamnätet för elöverföring. Av denna anledning ska dess kostnader finansieras med separata avgifter, som baserar sig på utnyttjandet av elsystemet och stamnätet, vilka den systemansvariga stamnätsinnehavaren ska ha rätt att samla in av dem som använder överföringstjänsterna i samband med de avgifter som tas ut för överförings- och gränsöverföringstjänsten. Det föreslås att avgifterna påförs den elförbrukning som är ansluten till det finska elsystemet.

Med avgifterna ska man kunna täcka de skäligena kostnader som den systemansvariga stamnätsinnehavaren orsakas av skötseln av systemet. I avgiften ska också kunna ingå en skälig ersättning för skötseln av systemet. Kostnaderna för skötseln av Energimarknadsverkets uppgifter ska å sin sida finansieras genom ett anslag som reserveras i statsbudgeten samt genom avgifter som tas ut för verkets prestationer i enlighet med lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992).

Grunderna för hur de avgifter som ska tas ut fastställs bör behandla aktörer och aktörsgrupper jämligt och utan diskriminering. I grunderna för fastställelse kan finnas skillnader mellan olika aktörsgrupper, men skillnaderna ska grunda sig på objektiva fastslagna kriterier. Vid fastställandet av grunderna för avgifter kan hänsyn tas till det sätt på vilket finansieringen av motsvarande system har ordnats i andra länder inom det gemensamma marknadsområdet.

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska bestämma grunderna för fastställelse av avgifter. Energimarknadsverket ska genom sitt beslut godkänna dessa fastställelsegrunder innan de införs. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska

offentliggöra grunderna för hur avgifterna fastställs.

3 kap. Myndighetsuppgifter och påföljder

13 §. Uppgifter i samband med upprätthållande av effektreserven och tillsyn. Arbets- och näringsministeriet ska enligt förslaget svara för den allmänna styrningen och uppföljningen av verkställigheten av denna lag.

Energimarknadsverket och den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska enligt förslaget sköta de uppgifter i anslutning till upprätthållandet av effektreservsystemet som anges i denna lag.

Enligt förslaget ska Energimarknadsverket anförtros uppgiften att fastställa behovet av effektreserv samt att genomföra anskaffningen av effektreserv.

Till övriga delar föreslås skötseln av effektreservsystemet bli anförtrodd åt den stamnätsinnehavare som med stöd av 16 § i elmarknadslagen har påförts systemansvar. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar är Fingrid Abp. Skötseln av effektreservsystemet ska utgöra en särskild lagstadgad uppgift för den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar och den ska inte utgöra en del av det systemansvar som anges i elmarknadslagen. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar fullgör skyldigheten att tillhandahålla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse i enlighet med artikel 106.2 i EU-fördraget när denne utför uppgifter i anslutning till effektreservsystemet. På den systemansvariga stamnätsinnehavaren tillämpas således Europeiska unionens regler om SGEI-tjänster. Det uppdrag som gäller fullgörande av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster och detaljerna i denna skyldighet fastställs till denna del i lagen.

Utöver sina andra uppgifter ska Energimarknadsverket dessutom övervaka att lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den följs. Övervakningen ska rikta sig in på den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar samt på de kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som ingått ett driftsavtal om effektreserv när dessa fullgör sin skyldighet att tillhandahålla offentliga tjänster enligt denna lag. Energimarknadsverkets tillsynsbehörig-

heter indelas i behörighet till förhandsövervakning enligt 14 § samt behörighet till efterhandsövervakning.

14 §. Regler och villkor som fastställts av Energimarknadsverket. I paragrafen föreslås bestämmelser om Energimarknadsverkets förhandsbehörighet vid verkställigheten av de regler och villkor som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar uppställt. Förhandsbehörigheten omfattar de fall som anges i denna paragraf. Behörigheten till förhandsövervakning innebär att den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar inte ska få ta i bruk regler och villkor innan Energimarknadsverket har meddelat ett fastställelsebeslut gällande dem. När verket fattar ett fastställelsebeslut ska det inte vara bundet vid de villkor som har ställts för det, utan verket ska ha rätt att göra en avvikelse från framställningen.

Energimarknadsverkets förhandsbehörighet ska först och främst gälla reglerna för upprätthållandet av driftsberedskapen hos de kraftverksenheter som ingår i systemet med en effektreserv, drivandet av enheterna samt utbudandet på marknaden av den el som de producerar. Dessa driftsregler bör fastställas innan ett upphandlingsförfarande inleds och de ska ingå i upphandlingsdokumenten. Utöver detta bör Energimarknadsverket på förhand godkänna kriterierna för fastställandet av de avgifter som ska tas ut för finansiering av systemet.

15 §. Tvångsmedel. I paragrafen föreslås bestämmelser om tillsynsmyndighetens behörighet att verkställa de skyldigheter som ingår i lagen. Till skillnad från behörigheten enligt 14 § ska behörigheten enligt denna paragraf vara en behörighet i efterhand. Behörigheten ska till innehållet motsvara Energimarknadsverkets behörighet som sammanhänger med övriga tillsynsuppgifter.

Om någon bryter mot eller försummar sina skyldigheter enligt den föreslagna lagen eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, ska av Energimarknadsverket åläggas att korrigera sitt fel eller sin försummelse. I beslutet om åläggande ska det kunna förordnas på vilket sätt felet eller försummelsen ska korrigeras.

Energimarknadsverket ska kunna förena sitt beslut om åläggande eller sitt beslut om skyldigheten att lämna uppgifter med vite.

När vite föreläggs och döms ut ska det förfarande som föreskrivs i viteslagen (1113/1990) iakttas.

16 §. Brott mot skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster. I paragrafen föreslås bestämmelser om påföljderna för brott mot skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster i enlighet med det system som föreslås i lagen. Påföljden för brott mot skyldigheten kan vara att driftsavtalet om effektreserv hävs och utbetalda ersättningar återkrävs. I lindriga fall kan också enbart återkrav av betalda ersättningar komma i fråga.

Beslutet om uppsägning av driftsavtalet om effektreserv och om återkrav av betalda ersättningar ska fattas av Energimarknadsverket. Verket ska fatta beslutet inom fyra månader från den tidpunkt då förseelsen har kommit till dess kännedom.

Hävning av ett driftsavtal om effektreserv ska kunna förordnas först och främst om innehavaren av en enhet som utgör effektreserv uppsåtligt har brutit mot skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster, vilken innehavaren har förbundit sig till i driftsavtalet om effektreserven. Förseelsen skulle i detta fall gälla de regler som i driftsavtalet om effektreserv fastställts för upprätthållandet av reservenhetens driftsberedskap, drivandet av enheten samt utbudandet på marknaden av den el som produceras eller den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheten.

Hävning av ett driftsavtal om effektreserv ska kunna förordnas också i det fall att innehavaren av en enhet som utgör effektreserv vid fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster enligt den föreslagna lagen på marknaden har bjudit ut el som har producerats eller flexibilitet i elförbrukningen som har tillhandahållits av en enhet som ingår i systemet till ett pris vars uppenbara avsikt är att höja marknadspriset på el till en nivå som är klart högre än den allmänna prisnivån vid tidpunkten i fråga. Utbudande på marknaden av den el som produceras eller den flexibiliteten i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som ingår i systemet ska i huvudsak ske genom enhetsinnehavarens försorg. Prisanbuden från de enheter som utgör effektreserv ska inom Finlands prissättningsområde bestämma marknadspriset på el i de situationer i vilka

deras elproduktion eller flexibilitet i elförbrukningen skulle behövas för att täcka efterfrågan på elektricitet. I en sådan situation är det viktigt att el som produceras eller flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av de enheter som får ersättning via systemet inte bjuds ut på marknaden till ett pris vars uppenbara avsikt är att höja marknadspriset på el till en nivå som är högre än den allmänna prisnivån vid tidpunkten i fråga. Syftet med det föreslagna systemet är dock inte att reglera marknadspriset på el. I detta fall ska det inte behöva bevisas att brottet är uppsåtligt, men enhetsinnehavarens handlande och priserbjudandenas avvikelser från den allmänna prisnivån ska vara så klara att syftet med handlandet är uppenbart. Vid bedömningen bör det beaktas att enskilda aktörer i dylika fall inte nödvändigtvis har en entydig bild av den kommande nivån på marknadspriset på el. Likaså bör det beaktas att det i 3 § har ställts vissa minimikrav för framläggandet av ett prisbud.

Energimarknadsverket ska också kunna ålägga innehavaren av en enhet som utgör effektreserv att återbetala de ersättningar som denna erhållit utgående från driftsavtalet, om driftsavtalet om effektreserv har hävts i enlighet med 1 mom. eller om enhetsinnehavaren annars har brutit mot driftsavtalet om effektreserv. Innehavaren ska kunna åläggas att återbetala ersättningarna antingen helt eller delvis med beaktande av förseelsens art.

17 §. Återbetalning och återkrav av ersättning. På återbetalning och återkrav av ersättning som betalats på felaktiga grunder, till ett för stort belopp eller uppenbarligen utan grund eller till följd av hävning av eller brott mot ett driftsavtal om effektreserv ska tillämpas vad som i statsunderstödslagen (688/2001) föreskrivs om återbetalning och återkrav av statsunderstöd, om inget annat bestäms i den föreslagna lagen. Det återbetalda beloppet och dröjsmålspåföljden ska inkomstföras till systemet för upprätthållandet av en effektreserv.

I ärenden som gäller återbetalning och återkrav av ersättningen ska Energimarknadsverket sköta de uppgifter som i statsunderstödslagen föreskrivs för statsbidragsmyndigheten samt fatta beslut om återkrav och dröjsmålspåföljd i fråga om ersättningen. Återbetalning och dröjsmålspåföljd ska verk-

ställas utan särskild dom eller särskilt beslut på det sätt som föreskrivs i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsköningsväg (706/2007).

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska dock ha till uppgift att driva in det belopp som ska återbetalas och dröjsmålspåföljden.

18 §. Lämmande av uppgifter till Energimarknadsverket. I paragrafen föreslås bestämmelser om tillsynsmyndighetens rätt att få uppgifter som är nödvändiga för att denna ska kunna utföra sin tillsynsuppgift. Rättigheterna ska till innehållet motsvara Energimarknadsverkets rätt att få uppgifter i anslutning till motsvarande andra tillsynsuppgifter.

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar och innehavaren av en enhet som utgör effektreserv ska trots eventuella sekretessbestämmelser ge Energimarknadsverket de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av de tillsynsuppgifter som avses i denna lag. Energimarknadsverket ska ha rätt att i sådana lokaler som innehas av den som är föremål för tillsynen granska att uppgifterna är korrekta. Granskning ska dock inte utföras i sådana lokaler som används för stadigvarande boende.

4 kap. Särskilda bestämmelser

19 §. Bestämmelser om kraftverksandelar. Det ska vara möjligt att för systemet med en effektreserv kunna erbjuda också en andel i ett andelskraftverk. I paragrafen föreslås bestämmelser om att lagens bestämmelser om kraftverksenheter och innehavare av kraftverk även ska tillämpas på en andel i ett andelskraftverk och på innehavaren av en sådan. Andelen i kraftverket ska till fullo uppfylla de krav som i 8 § ställs på en kraftverksenhet.

20 §. Åtskiljande av de verksamheter som hänför sig till systemet. I paragrafen föreslås bestämmelser om skyldigheten för dem som producerar SGEI-tjänster i enlighet med effektreservsystemet att åtskilja sina verksamheter på det sätt som bevakningen av kostnaderna förutsätter.

Enligt 1 mom. ska den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar på det sätt som anges i 28—34 § i elmarknadslagen skilja åt skötseln av systemet för upprätthållandet av

en effektreserv från de övriga affärsverksamheter som företaget utövar. Skötseln av systemet ska också kunna anförtros åt ett dotterbolag som i sin helhet ägs av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar. Kravet på åtskiljande av verksamheterna ska i denna situation också gälla ett dotterbolag, om bolaget bedriver också andra affärsverksamheter vid sidan av skötseln av systemet.

I 34 b § i elmarknadslagen finns bestämmelser som begränsar rätten för den systemansvariga stamnätsinnehavaren att bedriva eltillförsel och elförsäljning. För att bestämmelserna i den föreslagna lagen inte ska stå i strid med nämnda lagrum, föreslås i lagen en förtydligande bestämmelse, som ger den systemansvariga stamnätsinnehavaren rätt att bedriva eltillförsel och elförsäljning i den omfattning som skötseln av systemet kräver.

Det föreslås å andra sidan att bestämmelserna i lagen om skyldighet att medge insyn i och lämna uppgifter om vissa företags ekonomiska verksamhet (19/2003) ska tillämpas på åtskiljandet av de verksamheter som ansluter sig till effektreservsystemet för innehavare av en enhet som utgör effektreserv. Kraven i den sistnämnda lagen är mer allmänt utformade än bestämmelserna om åtskiljande av verksamheterna i elmarknadslagen.

21 §. Överklagande. I ett beslut som Energimarknadsverket meddelat med stöd av denna lag ska överklagas genom besvär på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvären ska behandlas av förvaltningsdomstolen som första instans. Detta är allmän praxis i vår förvaltningsprocess. Det föreslås dock att det på sökande av ändring i beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av 5, 7 eller 14 § ska tillämpas bestämmelser som till vissa delar avviker från det allmänna förfarandet enligt förvaltningsprocesslagen.

Det föreslås således att besvären med anledning av de beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av 5, 7 eller 14 § ska behandlas av marknadsdomstolen som första instans, eftersom marknadsdomstolen behandlar ärenden av motsvarande typ med stöd av annan lagstiftning.

I fråga om Energimarknadsverkets beslut om anskaffning av effektreserver föreslås dessutom att de rättsmedel som anges i upp-

handlingslagen ska tillämpas i tillämpliga delar. Av denna anledning föreslås att i fråga om beslut som Energimarknadsverket fattat med stöd av 5 eller 7 § och Energimarknadsverket gäller särskilt vad som i 74—75 §, 85 § 1 mom., 86 § 1—2 mom., 87 § 1 och 3 mom., 89 §, 91—93 §, 94 § 1 mom. 1—4 punkten, 95 §, 100—102 §, 103 § 1—2 mom., 105 § samt i 106 § 1 mom. i upphandlingslagen föreskrivs om besvärsgörande, delgivning av upphandlingsbeslut, ändringsökande och påföljder samt om upphandlande enhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag. Rättsmedlen ska till denna del överensstämma med de rättsmedel som anges i upphandlingslagen med undantag för upphandlingslagens bestämmelser om särskilda parter i 85 § 2 mom., bestämmelserna om underrättelse om ändringssökandet till den upphandlande enheten samt förteckning över upphandlingsärenden i 88 §, bestämmelserna om hur ändringssökande påverkar slutandet av ett upphandlingskontrakt i 90 §, bestämmelserna om påföljder i 94 § 1 mom. 5—7 punkten, bestämmelserna om riktande och samverkan av påföljder i 99 § och bestämmelsen om skadestånd i 107 § samt bestämmelsen om verkställbarheten av vissa beslut av Energimarknadsverket i denna paragraf.

Eftersom anskaffningen av effektreserver har en stor samhällelig betydelse samt på grund av de långa behandlingstiderna för ärenden som gäller ändringssökande i upphandlingsbeslut, föreslås att ett ärende som gäller överklagande av beslut som Energimarknadsverket fattat med stöd av 5 eller 7 § ska behandlas skyndsamt.

I paragrafen föreslås också en specialbestämmelse om verkställbarheten av vissa beslut som fattas av Energimarknadsverket. Ett beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av 5, 7 eller 14 § får enligt förslaget verkställas trots överklagande, om inte den domstol som behandlar besvären eller ansökan bestämmer något annat. Denna bestämmelse är nödvändig eftersom verkställandet av ett system som betjänar det allmänna intresset utan den kan uppskjutas i sin helhet till följd av att ändring har sökts.

22 §. Bemyndigande att utfärda förordning. Närmare bestämmelser om verkställbarheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet. Den bestämmelse

om bemyndigande att utfärda förordning som ingår i paragrafen ska tolkas och tillämpas inskränkande. Med stöd av den skulle det enligt grundlagsutskottets tolkningspraxis vara möjligt att enbart utfärda bestämmelser som är nödvändiga med hänsyn till behövliga ikraftsättandeåtgärder, t.ex. sådana bestämmelser som styr myndighetsverksamheten (se t.ex. GrUU 40/2002 rd, GrUU 29/2004 rd samt GrUU 7/2005 rd).

23 §. Ikraftträdande. Den föreslagna lagen avses bli satt i kraft den 1 mars 2011 när tillämpningen av det gällande tidsbegränsade effektreservsystemet upphör.

Lagens 4 § föreslås dock bli tillämpad först från den 1 januari 2013. Avsikten är att Energimarknadsverket ska fastställa den kapacitetsmängd som behövs med tanke på effektreserven för första gången först efter nämnda tidpunkt. Tills resultaten av bedömningen är tillgängliga ska som behövlig effektreserv betraktas den uppskattning om behovet av effektreserv som arbets- och näringsministeriets arbetsgrupp gjort år 2010 fram till dess att den femte kärnkraftverksamheten tas i drift. Arbetsgruppen har uppskattat att effektreserven fram till nämnda tidpunkt ska vara åtminstone lika stor som den nuvarande effektreserven, dvs. minst 600 megawatt.

Enligt förslaget ska objekt med förmåga till flexibel elförbrukning kunna utnyttjas som effektreserv från den 1 december 2013. Syftet med övergångsperioden är att kunna garantera en tillräckligt lång tid för vidtagandet av de åtgärder som utnyttjandet av objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som effektreserv kräver.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet. De detaljer som är viktiga med tanke på verkställigheten av lagen ska dock avgöras genom de fastställelsebeslut som Energimarknadsverket ska fatta med stöd av 14 §. Av denna anledning finns det inte något uttryckligt behov av att på förord-

ningsnivå utfärda detaljerade bestämmelser om verkställigheten av lagen.

3 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2011 när tillämpningen av det gällande tidsbundna systemet med effektreserver upphör. Ett ytterligare mål är att Energimarknadsverket ska få behörighet att avsluta förfarandet för anskaffning av en effektreserv redan under våren 2011. Genom detta kan det säkerställas att det nya effektreservsystemet är i bruk redan under vintern 2011—2012.

Förslaget innehåller också övergångsperioder som syftar till ett snabbare införande av ett effektreservsystem enligt den nya lagen.

4 Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning.

Det att en nätinnehavare ges systemansvar innebär enligt grundlagsutskottet att offentliga förvaltningsuppgifter, om vilka föreskrivs i lag, anförtros någon annan än en myndighet (GrUU 4/2000 rd). I sitt utlåtande om propositionen med förslag till naturgasmarknadslag (508/2000) ansåg grundlagsutskottet att det att en nätinnehavare ges systemansvar till följd av naturgasnätsverksamhetens art är motiverat och ändamålsenligt. Vidare ansåg utskottet att det till följd av verksamhetens faktiska art inte finns skäl att anta att arrangemanget som sådant skulle äventyra kraven på god förvaltning eller andra nätinnehavares grundrättigheter eller rättsskydd. För säkerställande av rättsskyddet för de företag som är föremål för de villkor som den systemansvariga stamnätsinnehavaren har ställt för genomförande av systemansvaret ansåg utskottet emellertid att för uppfyllande av kraven i 124 § i grundlagen bör elmarknadsmyndigheten fastställa nämnda villkor innan de tas i bruk. Grundlagsutskottet har också tagit ställning till systemansvar enligt el-

marknadslagen i sitt utlåtande GrUU 62/2002 rd.

På basis av grundlagsutskottets ovan nämnda utlåtanden kan upprätthållandet och skötseln av systemet med en effektreserv jämföras med det systemansvar som avses i elmarknadslagen och naturgasmarknadslagen. Grundlagsutskottets ställningstaganden till systemansvaret har därför beaktas vid regleringen av det system som gäller upprätt-

hållandet av effektreserven. Den föreslagna regleringen är förenlig med grundlagsutskottets tidigare praxis och står följaktligen inte i strid med grundlagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***Lag****om en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.
Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Lagens syfte är att trygga elleveranssäkerheten genom att skapa förutsättningar för upprätthållande av en effektreserv som säkerställer balansen mellan elproduktion och elförbrukning i det finska elsystemet.

Anskaffningen av effektreserver ska ordnas så att den resulterar i ett urval av sådana kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som bäst lämpar sig som effektreserv och att effektreservsystemet kan genomföras på ett så ekonomiskt och systematiskt sätt som möjligt samt i form av så ändamålsenliga helheter som möjligt med beaktande av miljöaspekterna.

2 §

Driftsberedskapen hos en enhet som utgör effektreserv

En enhet som utgör effektreserv ska under den tid som driftsavtalet om effektreserv är i kraft hållas i beredskap som möjliggör start av enheten inom högst 12 timmar från det att order om detta getts mellan den 1 december och den 28 februari samt inom högst en månad efter det att order därom getts under öv-

riga tider. Enheten ska dessutom ha beredskap för drift med full effekt under minst 200 timmar mellan den 1 december och den 28 februari.

3 §

Utbjudande på marknaden av el som produceras och flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som utgör effektreserv

Den el som produceras och den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av en enhet som utgör effektreserv ska bjudas ut på marknaden till ett pris som inte får underskrida de rörliga kostnaderna för ett kondenskraftverk som använder tung brännolja som bränsle, vilka har utökats med värdet av de utsläppsrätter som behövs för produktionen.

2 kap.

Åtgärder för att upprätthålla en effektreserv

4 §

Bedömning av behovet av en effektreserv

Energimarknadsverket har till uppgift att minst vart fjärde år fastställa behovet av en effektreserv. Effektreserven ska dimensioneras så att den främjar upprätthållandet av en

hög elleveranssäkerhet i situationer med förbrukningstoppar och under störningar i elimporten. Dessutom bör hänsyn tas till tillgången på sådan kapacitet som uppfyller kraven samt till kostnaderna för anskaffning av effektreserven.

Den effektreserv som behövs samt de grunder på vilka denna har bestämts ska publiceras.

När Energimarknadsverket fattar upphandlingsbeslut om effektreserv kan verket av grundad anledning avvika från den effektreserv som avses i 1 mom.

5 §

Anskaffning av en effektreserv

I effektreservsystemet kan godkännas ett sådant antal kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som det behov av effektreserver som Energimarknadsverket har angett förutsätter.

Anskaffningen av effektreserver ska grundas på ett öppet förfarande som baseras på offentliggjorda kriterier. Energimarknadsverket har till uppgift att fastställa villkoren för anskaffning av effektreserver samt genomföra anskaffningen utgående från dessa på ett jämlikt och icke diskriminerade sätt. Vid anskaffningen kan anskaffningsperioder av olika längd tillämpas på kapacitet av olika slag.

Energimarknadsverket ska fatta ett skriftligt upphandlingsbeslut om anskaffning av effektreserv. Beslutet ska motiveras. Innan upphandlingsbeslut fattas ska verket höra den i 16 § i elmarknadslagen (386/1995) avsedda stamnätsinnehavare som påförts systemansvar om hur de kraftverksenheter och de objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som deltar i upphandlingsförfarandet lämpar sig som effektreserver.

6 §

Kriterier vid valet av enheter till effektreserven

Av de anbud som erhållits vid ett upphandlingsförfarande ska de antas som enligt de jämförelsegrunder som ansluter sig till anskaffningen av effektreserver och med tanke

på effektreservsystemets syfte är de totalekonomiskt sett mest fördelaktiga eller som har det lägsta priset. Jämförelsekriterier för valet av de totalekonomiskt sett mest fördelaktiga anbuden kan vara till exempel pris, tekniska fördelar, funktionella egenskaper, miljöegenskaper och driftskostnader.

När totalekonomisk fördelaktighet används som kriterium för valet av anbud ska jämförelsekriterierna och deras inbördes viktning nämnas i förfrågningsunderlaget. Viktningen av de olika kriterierna kan också anges i form av ett lämpligt variationsintervall. Om en inbördes viktning av jämförelsekriterierna av motiverad anledning inte kan göras, ska de anges i prioritetsordning.

7 §

Förkastande av ett anbud vid ett upphandlingsförfarande

Ett anbud som lämnats in av en innehavare av ett kraftverk eller ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som deltar i ett upphandlingsförfarande kan förkastas om

1) den kraftverksenhet eller det elförbrukningsobjekt som ställs till förfogande inte uppfyller uppställda krav,

2) det finns skäl att misstänka att priset på den erbjudna kapaciteten leder till en situation i vilken den ersättning som innehavaren av kraftverket eller elförbrukningsobjektet får överskrider de godtagbara kostnaderna för fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster enligt denna lag,

3) anbudet i övrigt inte uppfyller villkoren för upphandlingsförfarandet,

4) Energimarknadsverket har kännedom om en grund som avses i 50 § i lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (349/2007) och som förutsätter att en anbudsgivare ska uteslutas ur anbudsförfarandet vid ett anbudsförfarande som ordnats i enlighet med lagen i fråga.

8 §

Krav som ställs på kraftverksenheter

Innehavaren av ett kraftverk kan erbjuda effektreservsystemet en separat kraftverks-

enhet som har anslutits till det finska elsystemet och som uppfyller följande krav:

1) enheten kan startas inom högst 12 timmar mellan den 1 december och den 28 februari och inom en månad under övriga tider,

2) när enheten är i drift har den kapacitet till en effekthöjning om minst 10 megawatt inom 10 minuter från det att order om detta har getts,

3) enheten har beredskap för drift med full effekt enligt driftsavtalet under minst 200 timmar mellan den 1 december och den 28 februari,

4) de miljötillstånd och miljökrav som gäller enheten hindrar inte idrifttagning av enheten i enlighet med effektreservsystemet under driftsavtalets giltighetstid.

9 §

Krav som ställs på objekt med förmåga till flexibel elförbrukning

En elanvändare kan erbjuda effektreservsystemet ett objekt som har anslutits till det finska elsystemet eller en kombination av sådana objekt som har förmåga till flexibel elförbrukning och som uppfyller följande krav:

1) objektet har beredskap för att införa flexibel elförbrukning inom högst 12 timmar från det att order om detta getts mellan den 1 december och den 28 februari och inom en månad under övriga tider,

2) objektet har förmåga till en flexibilitet i elförbrukningen om minst 10 megawatt inom 10 minuter från det att order om detta har getts,

3) objektet har beredskap för drift med full effekt enligt driftsavtalet under minst 200 timmar mellan den 1 december och den 28 februari.

10 §

Driftsavtal om effektreserv

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ingår med innehavaren av en kraftverksenhet eller av ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som i ett upphandlingsförfarande godkänts för effekt-

reservsystemet ett driftsavtal i enlighet med det upphandlingsbeslut om effektreserv som Energimarknadsverket fattat. På driftsavtalet om effektreserv tillämpas vad som i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) föreskrivs om offentliga handlingar.

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar fastställer i driftsavtalet om effektreserv reglerna om upprätthållandet av effektreservenhetens driftsberedskap, drivandet av enheten samt utbudandet på marknaden av den el som produceras eller den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheten. Reglerna ska vara sådana att de inte utan grund påverkar utbudandet av el och fastställandet av elpriset på marknaden. Reglerna ska publiceras.

Innehavaren av ett kraftverk eller av ett objekt med förmåga till flexibel elförbrukning är skyldig att hålla den enhet som utgör effektreserv i sådan driftsberedskap som förutsätts i driftsavtalet samt att driva enheten och på marknaden bjuda ut den el som produceras eller den flexibilitet i elförbrukningen som tillhandahålls av enheten på det sätt som förutsätts i driftsavtalet.

11 §

Ersättning som ska betalas till innehavaren av en enhet som utgör effektreserv

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar betalar innehavaren av en enhet som utgör effektreserv ersättning för att denna fullgör skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster i enlighet med systemet. Ersättningen bestäms i enlighet med det upphandlingsbeslut som Energimarknadsverket fattat i samband med anskaffning av effektreserven. Ersättningen får dock inte överskrida det som är nödvändigt för att täcka de kostnader som orsakas av att skyldigheterna enligt driftsavtalet om effektreserven fullgörs, när de inkomster som anknyter till detta och den skäligen avkastning som erhålls vid fullgörandet av skyldigheten beaktas.

Ersättningen betalas i efterskott periodvis så som fastställts i driftsavtalet om effektreserven.

12 §

Finansiering av systemet

Effektreservsystemet finansieras med särskilda avgifter för elförbrukningen, som grundar sig på utnyttjandet av elsystemet och stamnätet och som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar har rätt att samla in av användarna av överföringstjänster. Med avgifterna kan täckas de skäliga kostnader som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar orsakas av fullgörandet av de skyldigheter som följer av denna lag samt en skälig ersättning för skötseln av systemet. Grunderna för fastställande av avgifterna bör vara jämlika och icke diskriminerande.

Grunderna för fastställande av avgifter ska publiceras.

3 kap.

Myndighetsuppgifter och påföljder

13 §

Uppgifter i samband med upprätthållande av effektreserven och tillsyn

Arbets- och näringsministeriet har till uppgift att svara för den allmänna styrningen och uppföljningen av verkställigheten av denna lag.

Energimarknadsverket och den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar har till uppgift att i enlighet med denna lag sköta uppgifter i anslutning till upprätthållandet av effektreservsystemet. Energimarknadsverket har dessutom till uppgift att övervaka att lagen och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den följs.

14 §

Regler och villkor som fastställs av Energimarknadsverket

Energimarknadsverket ska genom sitt beslut före idrifttagandet fastställa

1) regler för upprätthållandet av driftsberedskapen hos de kraftverksenheter och objekt med förmåga till flexibel elförbrukning som ingår i effektreservsystemet samt för

bjudandet av den producerade elektriciteten och flexibiliteten i elförbrukningen ut på marknaden,

2) grunderna för fastställande av de avgifter som ska tas ut för finansiering av systemet för upprätthållandet av en effektreserv.

15 §

Tvångsmedel

Om någon bryter mot eller försummar sina skyldigheter enligt denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, ska Energimarknadsverket ålägga denne att korrigera sitt fel eller sin försummelse. I beslutet om åläggande kan det förordnas på vilket sätt felet eller försummelsen ska korrigeras.

Energimarknadsverket kan förena sitt beslut om åläggande enligt 1 mom. eller sitt beslut om skyldigheten att lämna uppgifter enligt denna lag med vite. Bestämmelser om föreläggande och utdömande av vite finns i viteslagen (1113/1990).

16 §

Brott mot skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster

Energimarknadsverket kan inom fyra månader från det en förseelse upptäckts förordna att ett driftsavtal om effektreserv ska hävas, om innehavaren av en enhet som utgör effektreserv

1) uppsåtligen har brutit mot den skyldighet att tillhandahålla offentliga tjänster som innehavaren har förbundit sig till i driftsavtalet om effektreserv,

2) vid fullgörandet av skyldigheten att tillhandahålla offentliga tjänster på marknaden har bjudit ut el som har producerats eller flexibilitet i elförbrukningen som har tillhandahållits av en enhet som utgör effektreserv till ett pris vars uppenbara avsikt är att höja marknadspriset på el till en nivå som är klart högre än den allmänna prisnivån vid tidpunkten i fråga.

Energimarknadsverket kan ålägga innehavaren av en enhet som utgör effektreserv att återbetala ersättningar, som den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar utgående

från driftsavtalet har betalat till innehavaren av enheten, om driftsavtalet om effektreserv har hävts i enlighet med 1 mom. eller om innehavaren av en enhet som utgör effektreserv annars har brutit mot driftsavtalet om effektreserv.

17 §

Återbetalning och återkrav av ersättning

På återbetalning och återkrav av en ersättning som betalats på felaktiga grunder, till ett för stort belopp eller uppenbarligen utan grund eller till följd av hävning av eller brott mot ett driftsavtal om effektreserv tillämpas vad som i statsunderstödslagen (688/2001) föreskrivs om återbetalning och återkrav av statsunderstöd, om inget annat bestäms i denna lag. Det återbetalda beloppet och dröjsmålspåföljden inkomstförs till effektreservsystemet.

I ärenden som gäller återbetalning och återkrav av ersättningen sköter Energimarknadsverket de uppgifter som i statsunderstödslagen föreskrivs för statsbidragsmyndigheten samt fattar beslut om återkrav och dröjsmålspåföljd i fråga om ersättningen. Återbetalning och dröjsmålspåföljd är direkt utsökbara. Bestämmelser om indrivning av dem finns i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsködningsväg (706/2007).

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar har till uppgift att driva in det belopp som ska återbetalas och dröjsmålspåföljden.

18 §

Lämnande av uppgifter till Energimarknadsverket

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar och innehavaren av en enhet som utgör effektreserv ska trots sekretessbestämmelserna ge Energimarknadsverket de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av de tillsynsuppgifter som avses i denna lag. Energimarknadsverket har rätt att i sådana lokaler som innehas av den som är föremål för tillsynen granska att uppgifterna är korrekta. Granskning får dock inte utföras i så-

dana lokaler som används för stadigvarande boende.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

19 §

Bestämmelser om kraftverksandelar

Vad som i denna lag föreskrivs om en kraftverksenhet och kraftverksinnehavare, tillämpas också på en andel i en enhet vid ett andelskraftverk och dess innehavare.

20 §

Åtskiljande av de verksamheter som hänförs sig till systemet

Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar ska skilja åt skötseln av systemet för upprätthållandet av en effektreserv från övriga affärsverksamheter som företaget bedriver. På åtskiljandet tillämpas 28—34 § i elmarknadslagen. Skötseln av systemet kan också anförtros ett dotterbolag som i sin helhet ägs av den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar. Den stamnätsinnehavare som påförts systemansvar har rätt att bedriva elanskaffning och elförsäljning i den omfattning som skötseln av systemet förutsätter.

På åtskiljandet av de verksamheter som ansluter sig till effektreservsystemet för innehavare av en enhet som utgör effektreserv tillämpas lagen om skyldighet att medge insyn i och lämna uppgifter om vissa företags ekonomiska verksamhet (19/2003).

21 §

Överklagande

Ett beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av denna lag får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat föreskrivs nedan.

Ett beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av 5, 7 eller 14 § får överklagas genom besvär hos marknadsdomstolen

på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. På beslut som Energimarknadsverket fattat med stöd av 5 eller 7 § och på Energimarknadsverket tillämpas dock upphandlingslagens (348/2007) bestämmelser i 74—75 §, 85 § 1 mom., 86 § 1—2 mom., 87 § 1 och 3 mom., 89 §, 91—93 §, 94 § 1 mom. 1—4 punkten, 95 §, 100—102 §, 103 § 1—2 mom., 105 § samt i 106 § 1 mom. om besväransvisning, delgivning av upphandlingsbeslut, överklagande och påföljder samt om upphandlande enhet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Ett ärende som gäller överklagande av ett beslut som Energimarknadsverket fattat med stöd av 5 eller 7 § ska behandlas skyndsamt. Ett beslut som Energimarknadsverket har fattat med stöd av 5, 7 eller 14 § får verkställas trots överklagande, om inte den domstol som behandlar besvären eller ansökan bestämmer något annat.

22 §

Bemyndigande att utfärda förordning

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning av statsrådet.

23 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagens 4 § ska dock tillämpas först från och med den 1 januari 2013. Objekt som har förmåga till flexibel elförbrukning kan utnyttjas som effektreserv från och med den 1 december 2013.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 3 december 2010

Republikens President

TARJA HALONEN

Näringsminister *Mauri Pekkarinen*